

SOCIAL POLITIK

NR 1 • mars 2013 • PRIS: 79 KRONOR

KULTUR & SAMHÄLLE

Prioritera dubbelt utsatta kvinnor	4
Hästar ger utnyttjade flickor hopp	14
Ja, det finns fattiga barn i Sverige	30
Integrerad dans blir magisk konst	40

**VEM SKA
LYSSNA NU?**

Hoppets ö Kurön

101 år i samhällets tjänst

**För vuxna kvinnor &
män i alla åldrar**

Beroendevård & Behandling Föreberedande Yrkesutbildningar

På Kuröskolan

- Datorkunskap
- Marin och sjöfart
- Trädgård o skog
- Basämnen
- Inläring-minnesträning
- Segelfartygs-projekt

Italiens Familjeklubbar

- Skolning i självhjälp under behandling
- Familj och anhörignätverk aktiveras
- Nya Klubbar startas just nu i Stockholm, Adelsö, Ekerö, Visby, Norrköping, Linköping och Norrtälje

www.familjeklubbar.com
MAIL: INFO@FAMILJEKLUBBAR.COM

FÖR INFO RING VÅR CHEF LEIF PERSSON 073 920 93 01 ELLER BITRÄDANDE CHEF TORSTEN LAGER 073 920 64 08

WWW.KURON.SE - ADMIN@KURON.SE - FRÄLSNING'S ARMÉN, KURÖN, 178 92 ADELSÖ - 08 560 518 80

Redaktör och ansvarig utgivare:

Maria Wallin

Omslagsbild: Bibbie Friman

Layout: Ulla-Karin Karlson

Redaktionskommitté:

Gun-Lis Angsell, Stefan de Vylder, Bibbie Friman, Cecilia Heule, Ulla-Carin Hedin, Nilla Helgeson, Carina Håkansson, Helena Håkansson, Anne Jalakas, Jan Molin, Marco Morner, Mithra Sjöstrand, Claudette Skilving, Helena Östlund, Yvonne Zättermann Åberg

Redaktion:

Eriksberg 137

451 96 Uddevalla

socialpolitik@socialpolitik.com

Telefon: 070-207 22 22

www.socialpolitik.com

Prenumeration/lösnummer:

Nätek, Box 311 20

400 32 Göteborg

order@socialpolitik.com

Tel: 031-743 99 05

Taltidning: Rox reportage

rox.reportage@swipnet.se

Tel: 031-96 02 61

Priser:

399:- per år för privatpersoner

559:- stöd, företag, institutioner

189:- stud, arbetslös, pensionär

Teckna 2-3 år med rabatt!

Se: www.socialpolitik.com

Betala in på: pg 648 73 22-7

Annonser:

Bengtsson & Sundström Media

Tjärhovsgatan 32

116 21 Stockholm

kontakt@bs-media.se

Tel: 08-10 39 20

Tryck: Trydells Tryckeri AB

Laholm

ISSN 1104-6376

Redaktionen ansvarar inte för insänt obeställt material. Tryckta texter kan komma att återges elektroniskt.

SocialPolitik ges ut av den ideella föreningen Socialpolitisk debatt. Partipolitiskt obunden och fackligt fristående med ett självklart underifrånperspektiv. Ordförande är Cecilia Heule lärare vid Socialhögskolan i Lund.

Säkra utgivningen

Prenumerera!

www.socialpolitik.com

Bild: Peter Lloyd

Du är inte ensam!

Uppropet *Onådiga luntan* Berättelser från dom som ställts utanför överlämnades den 19 februari till Socialförsäkringsutredningen. Ladda ner en pdf, läs och se mera på www.socialpolitik.com resp. www.socialaktion.nu

På ett möte efteråt i Solidaritetshuset i Stockholm vävdes många trådar från olika nätverk samman under devisn: Du är inte ensam! Även det följer du och är välkommen medverka i via länkarna ovan.

Antalet fattiga vuxna ökar det vet vi, många har barn – som växer upp i fattigdom (sid 30). Själva begreppet *barnfattigdom* har dock ett "offerfokus". På samma sätt flyttar begreppet *kvinnomisshandel* blicken från grundproblematiken: män som slår. Så som det ser ut i "normalfallet".

Men det "normala" är en dålig mall. Den *kvinnofrid* som regeringen påbjudit kommuner och myndigheter att efterleva, når inte alltid utanför mallen. För kvinnor i missbruk (sid 10) eller med funktionsnedsättning (sid 4). Som blir *dubbelt utsatta*? Särskilt i dessa evinnerliga projekt-tider, där bra verksamhet initieras, byggs upp, utvecklas – och läggs ner! Eller hotas vid varje nytt årsskifte. Nationellt Centrum för Kvinnofrid, Socialstyrelsen, Sveriges Kommuner och Landsting måste få regeringsuppdrag, direktiv, riktlinjer och resurser för att kvinnofrid – långsiktigt ska komma *alla* kvinnor – och barn till del!

BARN SOM UTSATTS FÖR SEXUELLA ÖVERGREPP får inte det stöd och den hjälp de behöver. Vuxna måste lära sig att *se*, våga ingripa, anmäla och agera. Läs om Valåkers gård med hästar, terapi och behandling för utsatta flickor (sid 14). Ny forskning som visar hur rättsväsendet måste ta ett tydligare barnperspektiv (sid 20). Det brister i alltifrån oprofessionella polisutredningar, avsaknad av psykologiskt stöd åt barnen till nya metoder att ta emot barns berättelser – för att bättre lyckas lagföra förövare.

Avslutningsvis ett härligt reportage om det enda svenska integrerade danskompaniet Spinn (sid 40). Där olikheter är själva grunden till framgång.

Och á propos begrepp: Vad och vem är *brukare*? (sid 36) Tack för att du väljer Socialpolitik Låt den inte tystas! Prenumerera!

MARIA WALLIN

4

24

36

Slage
Ordlö
Maktlö

Dubbelt utsatt

*Alla kvinnor kan utsättas
för våld och övergrepp*

Ingen slår väl en kvinna som är rullstolsburen? Lurar pengar av en tjej med intellektuell funktionsnedsättning? Utnyttjar en blind kvinna sexuellt? Eller...?

Text: Ingemo Orstadius

Bild: Bibbie Friman

Det är december 2012 och slutkonferensen *Mycket snack och mycket verkstad* i Göteborg. Efter sex år som projekt står *Utvecklingscentrum Dubbelt utsatt* vid vägs ände. "Projektägaren" Bräcke Diakoni vill inte fortsätta driva utvecklingscentret som en fast verksamhet. Flera av de sex anställda visar och berättar från scenen och i workshops resultat från sina kartläggningar och studier av hur kvinnor med funktionsnedsättning kan vara dubbelt utsatta – av våld, övergrepp, försummelse och utnyttjande – i tillägg till sin funktionsnedsättning.

Utställningen utanför samlingssalen visar det informationsmaterial centret tagit fram – för exempelvis personal som möter kvinnor med funktionsnedsättning, för akutsjukvården och polisen som ska utreda övergrepp, för kvinnojourer som ska ta emot, för kommuner och myndigheter som har huvudansvaret. Någon vecka innan konferensen har utvecklingscentret fått nej tack från regeringen till förslaget att skapa ett nationellt centrum för våld mot kvinnor med funktionsnedsättning som skulle kunna utnyttja den spetskompetens de skaffat sig.

Och ändå. Så mycket informationsarbete återstår! Men det är som det är. Från årsskiftet 2013 håller ingen ett samlat grepp om just dessa kvinnors dubbla utsatthet – de riskerar åter att bli bortglömda, osedda, oförstådda.

– När vi började 2007 såg vi tydligt att kvinnor med funktionsnedsättning inte inkluderades i det vanliga kvinnofridsarbetet, säger projektledare Kerstin Kristensen.

Bräcke Diakoni i Göteborg och ett flertal organisationer inom funktionshinder-rörelsen var initiativtagare till projektet, som finansierades av Allmänna arvsfonden. Syftet var att synliggöra och utveckla kunskap om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning. Såväl kvinnorna själva, som de myndigheter och verksamheter som möter dem, var målgrupp för projektet.

Arbetet började i Västra Götalandsregionen, men redan under andra året hörde folk av sig från andra delar av Sverige. Behovet av information visade sig vara lika stort i hela landet.

Det är viktigt att förstå att kvinnorna utsätts för våld för att de är kvinnor, och inte på grund av sin funktionsnedsättning. Annars skulle män med funktionsnedsättning vara lika utsatta och utsatta för samma slags våld som kvinnor och det finns ingen forskning som visar det,

berättar Kerstin Kristensen.

– Dock är män med funktionsnedsättning, som är i en beroendeställning, i högre grad utsatta för ett våld som män generellt sett inte blir utsatta för. Kvinnor med funktionsnedsättning däremot delar sina erfarenheter med kvinnor i allmänhet.

För att kunna inkludera kvinnor med funktionsnedsättning i det ordinarie kvinnofridsarbetet krävs kunskap och verktyg. Därför har Dubbelt Utsatt bland annat tagit fram utbildningsmaterialet *Det finns stunder* som innehåller fem kortfilmer med tillhörande arbetsmaterial. Filmerna visar hur kvinnor med funktionsnedsättning riskerar utsättas för en maktobalans i relationer med såväl partners som assistenter eller exempelvis färdtjänstchaufförer. En film tar upp försummelse, som många kanske inte ens uppfattar som våld. En kvinna med rörelsenedsättning som har sin son som personlig assistent blir liggande hemma i sängen när han ger sig ut med kompisar i stället för att bistå henne.

UTVECKLINGSCENTRUM DOBBELT UTSATT

har också utvecklat informationsmaterial som kan användas av, för och med personer med olika funktionsnedsättningar – om du inte kan se, om du behöver läsa på lätt svenska eller behöver använda bilder för att kunna berätta vad som hänt. Publikationer som boken *Dubbelt utsatt – Om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning*, magasinet *Och...* som riktar sig till unga kvinnor samt häftet *Sant eller falskt?* där myter och fördomar om våldsutsatta kvinnor avlivs. *Kvinnofridsspelet*, med sedvanliga sällskapsspel som förebild, med spelkort som informerar kring lagar och regler men också väcker tankar kring etiska frågor – för personalgrupper att samtala kring.

Vid projektets slutkonferens i december visas också en skärmställning med texter skrivna av kvinnor med funktionsnedsättning utifrån deras egna erfarenheter av utsatthet.

För den som har svårt att kommunicera med tal fungerar *Reda ut-häftet* med informationssymboler, picto-bilder, som stöd till muntliga frågor och svar. Genom att peka på bilderna kan man ta reda på vad som hänt vid en akut situation. Häftet är avsett för personer som i sitt arbete möter kvinnor med funktionsnedsättning. Kvinnofridssamordnaren i Borås har till exempel beställt häften till alla kommunens 36 gruppbofästäder. Det skulle också kunna användas i polisens utredningsarbete, på akuten eller kvinnojouren.

– Polisen och vården har stora möjligheter att hjälpa om de vågar ställa frågor om våld. Men myndighetssverige är så åtgärdsfixerat! Om man ställer en fråga tror man att man själv måste fixa allt sen. Och om riktlinjer saknas för hur man ska gå vidare blir det ett jätteok att bära, säger Kerstin Kristensen.

– Många tror att det är farligt att börja

Ann Holmberg anställd i föreningen Grundens projektet Andas samma luft.

Denise Cresso, Karin Torgny, Anjelica Hammersjö, Ewa Fransson, Mia Ytterstad, Kerstin

Kristensen och Catrin Schultz från Dubbelt utsatt på slutkonferensen.

prata om våld, att det rentav skulle kunna utlösa en psykos. Men det gör inte mer ont för att man frågar om det. För de flesta är det skönt att få sätta ord på det de känner.

DE SISTA TRE ÅREN HAR PROJEKTET JOBBAT

med särskilt utsatta grupper, däribland kvinnor som har svårt att tolka, bearbeta och förmedla information.

– Det är inga resursstarka grupper som själva lyfter problematiken. Den som har en intellektuell eller psykisk funktionsnedsättning är extra utsatt, säger Kerstin Kristensen.

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt har därför gett utbildning i ett eget framtaget grupp-program – V.I.P. – för kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning. V.I.P. står för *Very Important Person* och handlar om att själv ha huvudrollen i sitt eget liv. Tanken är att deltagarna genom ny kunskap ska nå ökad självkänsla och därigenom minska risken att hamna i destruktiva relationer.

Gruppledare för V.I.P. har utbildats på flera håll i Sverige och de i sin tur bjuder in brukare för att ta del av programmet som bland annat innehåller värderingsövningar och möjligheter att prata om gränssättning och våld.

Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt har också producerat en särskild folder riktad till landets kvinnojourer. Specifik information behövs. Så är exempelvis bara fyra av Västra Götalandsregionens 24 kvinnojourer anpassade för att kunna ta emot *alla* kvinnor. Situationen är liknande i resten av Sverige.

– Kvinnojourerna har olika förutsättningar. Alla tar inte emot personliga assistenter och är assistenten en man uppstår ytterligare ett problem. Om en kvinna med synnedsättning vill ta med sig sin ledarhund, vem kan då ta emot? Alla lägenheter är inte anpassade för rullstolsburna. Vissa jourer tycker att det är svårt att ta emot kvinnor med psykisk funktionsnedsättning, eftersom de inte anser sig ha tillräcklig kompetens, förklarar Kerstin Kristensen och tillägger att här pratar vi faktiskt om ideella organisationer. Men det är samhällets ansvar att se till att det finns tillgängliga boenden.

DET SENASTE ÅRET HAR Dubbelt Utsatt gjort en länsturné med syfte att nå ut till kommunerna.

– Vi har haft ögonöppnar-seminarier i alla Sveriges län och lyckats nå eldsjälarna. På drygt ett år har vi mött 3 000 personer. Det finns ett stort sug efter kunskap i kommunerna. Riktlinjer och handlingsplaner finns, men checklistor behövs också. När personal ser att en kvinna med funktionsnedsättning blir utsatt definierar de det kanske inte som våld. Det finns en föreställning i samhället om självklarheten i att inte vara elak mot djur, barn och ”handikappade”.

När Kerstin Kristensen varit ute i kommu-

Kvinnofridsspelet har faktakort, reflektions- och diskussionsfrågor.

nerna har hon ofta ställt frågan: "När är sista möjligheten att beställa färdtjänst för resa under helgen i den här kommunen?"

– Personalen brukar titta på varandra och säga att det har de aldrig ens funderat över.

Då har hon tagit exemplet med en ung tjej med funktionsnedsättning som är kär och vill åka till sin kille över helgen. Hon tänker att hon ska sova över hos honom och beställer färdtjänst hem på söndagen. Men när paret träffas känns det inte riktigt bra och hon vill inte längre stanna kvar över natten. Vad gör hon då? Kan hon ringa färdtjänst och be dem komma på kvällen i stället?

Det är kommunernas ansvar att se till att våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning får det stöd och skydd de behöver, men ett strukturerat arbete saknas när det gäller uppföljning av vad som sker i kommunerna, menar Kerstin Kristensen.

NÄR PROJEKTTIDEN NÄRMADE SIG SITT SLUT, överlämnade Utvecklingscentrum Dubbelt Utsatt ett förslag till regeringen om att inrätta ett nationellt centrum för våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning. Förslaget avsågs med motiveringen att kvinnor med funktionsnedsättning inkluderas i det vanliga arbetet för kvinnofrid. Regeringen skriver också i sitt svar att "en nationell samordnare mot våld i nära relationer" utsetts.

Det här var inte det svar Kerstin Kristensen hoppats på.

– Min spontana reaktion var att om en

stödsökande våldsutsatt kvinna med funktionsnedsättning hamnar mellan stolarna, kanske det inte är så konstigt att även vårt arbete gör det, säger hon och tillägger:

Mycket återstår att göra, bland annat vad beträffar kontakter med olika myndigheter.

– Vi har inte hunnit arbeta med de rättstvårande myndigheterna i projektet, exempelvis polismyndigheter och domstolsväsende.

Försäkringskassan och arbetsförmedlingen är andra viktiga målgrupper.

– Hur fungerar man i arbetslivet om man är utsatt för våld? Ställer Försäkringskassan ens den frågan? Och den som är dubbelt utsatt kanske inte ens får söka jobb för sin partner, säger Kerstin Kristensen.

– Vi måste fortsätta sprida kunskap. Och vi behöver forskning baserad på enkäter som inkluderar gruppen våldsutsatta kvinnor med funktionsnedsättning.

Där brister det i dag. Kvinnor i gruppboenden saknar ofta egen telefon och nås därför inte av enkätintervjuer gjorda via telefon. Detsamma gäller döva kvinnor. För den som har en intellektuell funktionsnedsättning kan långa meningar och svårt språk stoppa ett deltagande i en enkät. Blinda kan inte självständigt besvara frågorna i en pappersenkät om den inte översatts till punktskrift. En kvinna med maken som personlig assistent kan kanske inte svara på frågan: Utsatts du för våld av din partner?

Hur enkäter tas fram och sen genomförs, hur formulär fylls i och av vem, är omstän-

digheter som kan påverka både svarsfrekvens och utfall, påpekar Kerstin Kristensen.

2011 PUBLICERADES SÄLLAN SEDDA, ett utbildningsmaterial från Socialstyrelsen om våld mot kvinnor med funktionsnedsättning.

– Det är ett jättebra material, säger Kerstin Kristensen. Men om kompetensen saknas på länsnivå, hur ska då Socialstyrelsen kunna föra ut det till kommunerna? Där skulle vi kunna bidra med vår spetskompetens.

Vem ska nu ta över stafettpinnen efter er?

– Regeringen förväntar sig att Sveriges kommuner och landsting, Nationellt Centrum för Kvinnofrid och Socialstyrelsen tar ett gemensamt ansvar. Men ingen av dessa organisationer driver frågan framåt, utan finns där endast om någon kommun vill veta mera. I det praktiska, lokala arbetet hamnar frågan mellan stolarna, det vill säga mellan "funktionshinderenheten" och "socialkontoret", som oftast är de som ansvarar för våldsfrågor. Allmänt kvinnofridsarbete pågår i varanda kommun, men detta område är något nytt och då behövs det en pådrivande kraft.

ingemo.orstadius@telia.com

LÄS VIDARE

www.dubbeltutsatt.se Där finns allt informationsmaterial beskrivet och möjligt att beställa så länge lagret räcker.

ANNONS

Statens
folkhälsoinstitut

Vill du lära dig mer om spelproblem?

Besök vår nya webbplats
www.fhi.se/spelprevention!

Obehagligt nonchalant och förlegat

Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade har en starkare skrivning kring den enskildas inflytande över sin situation än Socialtjänstlagen. Det har inte ens Högsta förvaltningsdomstolen begripit, påpekar Karl Grunewald.

Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, LSS, är relativt sällan föremål för Högsta förvaltningsdomstolens, HFD, bedömning i jämförelse med Socialtjänstlagen. De utpräglade rättigheterna omgärdas av en rad ej så lättvärderade kriterier. Det kan vara orsak till en ofullständig dom från HFD i september 2012.

Domen avser en 28 årig kvinna med en medelsvår utvecklingsstörning och epilepsi. Ljusnarsbergs kommun beviljade henne bostad med särskild service enligt LSS år 2003. Beslutet verkställdes på Sanna gård i Lekebergs kommun. Det är ett socialpedagogiskt institut där de boende lever tillsammans med personal och deras familjer.

Sju år senare beslöt Ljusnarsbergs kommun att placeringen ska sägas upp och att kvinnan ska erhålla ett gruppbostad i kommunen då man nu har en ledig plats där.

Både Förvaltningsrätten och Kammarrätten ansåg att det inte har framkommit annat än att hon för närvarande inte kan tillförsäkras goda levnadsvillkor på annat sätt än genom fortsatt boende på Sanna gård. Beslutet överklagades av kommunen.

SOCIALSTYRELSEN YTTRADE SIG på HFD:s begäran. Den refererar ett samfällt intyg från två läkare att en flyttning från det nuvarande boendet med stor sannolikhet skulle försvåra en fortsatt gynsam utveckling och även innebära en allvarlig risk för försämring psykiskt och av epilepsin. Med hänsyn till att den enskilde i största möjliga utsträckning ska ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges, och att dessa ska vara varaktiga och anpassade till den enskildes behov, är Socialstyrelsens slutsats att kommunen inte har haft rätt att ändra beslutet om insats i form av bostad med särskild service på så sätt att kvinnan tvingas att flytta till ett gruppbostad i hemkommunen.

ende i hemkommunen.

HFD konstaterar att vid tiden för kommunens nu överklagade beslut hade kvinnan bott på Sanna gård i sex och ett halvt år (nu i nio år). Hon hade under denna tid fått starka band till såväl personalen som till övriga boende. Att tvingas flytta innebär alltid en påfrestning och denna påfrestning kommer att vara påtaglig i hennes fall. Det är dock möjligt att minska de negativa konsekvenserna av en flyttning genom god framförhållning och planering, anger man.

HFD anför vidare att den har begränsat prövningen till om den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor genom en ändring av genomförande av den tidigare beviljade insatsen. De anförda olägenheterna

hindrar enligt domstolens mening inte att hon kan anses tillförsäkras goda levnadsvillkor genom kommunens beslut att ändra genomförandet av den beviljade insatsen. Mot denna bakgrund anser HFD att det överklagade beslutet inte stått i strid med LSS.

MIN BEDÖMNING ÄR ATT KRAVET enligt LSS på goda levnadsvillkor i verksamheterna innebar en betydelsefull skärpning av Socialtjänstlagens *skäliga* levnadsvillkor. Levnadsvillkor är ett övergripande begrepp som endast kan bedömas av kvaliteten i och tillämpningen av ett flertal kriterier. Som ett sådant nämns i LSS särskilt respekten för den enskildes självbestämmande och integritet – den enskilde skall i största möjliga utsträckning ges inflytande och medbestämmande över insatser som ges.

För dem med intellektuella funktionshinder, för den som har svårt att förstå och göra sig förstådd, är detta själva kärnan i LSS. Självbestämmandet är avgörande för den enskildes trivsel och utveckling och det är respekten för denna som styr

omvälvningen i synen på dem med utvecklingsstörning från subhumana varelser för ett halvt sekel sedan, till medborgare med rätt att få leva som andra. De med omfattande funktionshinder är företrädade av en god man.

BETYDELSEN AV SJÄLBBESTÄMMANDET

förstod politikerna som antog LSS, men HFD lever kvar i uppfattningen att det är den *materiella* utformningen som avgör levnadsvillkoren och att en flyttning till hemkommun är berättigad av att den kan bereda en plats.

Ett andra kriterium som inte heller HFD tar upp är LSS stadgande att insatserna ska vara varaktiga. Den enskilde ska kunna lita på att insatsen ges så länge behov föreligger och de ska anpassas till mottagarens individuella behov, vilket bevisligen görs på Sanna gård.

Att av någon annan tvingas att bo på en plats som man inte själv fått välja och att man därmed också förlorar betydelsefulla vänner upphäver rimligen det som i LSS avses med goda levnadsvillkor.

Livsvillkoren ska inordnas i en helhetsyn på den enskildes situation. Ett boende enligt LSS är alltid förenat med en daglig verksamhet skild från bostaden. På Sanna gård är denna diversifierad i en rad för den aktuella kvinnan personligt anpassade kulturella och fysiska aktiviteter som ligger utanför ramen för en traditionell daglig verksamhet.

Domen är ofullständig då den inte innefattar gällande kriterier. Den andas en obehaglig nonchalans och ett förlegat synsätt på den som har det som svårast att göra sig gällande i vårt samhälle.

karl.grunewald@swipnet.se

Karl Grunewald är barnpsykiater, professor, verksam vid Socialstyrelsen 1961–86 som överinspektör, medicinalråd och chef för byrån för handikappfrågor.

Mål 5994-11 i Högsta förvaltningsdomstolen 2012-09-28.

Karl Grunewald

Projekt Qjouren

Specialkunskap i unik verksamhet för kvinnor i missbruk

**Ingen annan tar emot dem. Vårds-
utsatta kvinnor i missbruk. Ändå lever
Qjouren ur hand i mun. Utan långiktigt
verksamhetsstöd i Projekt-Sverige.**

Text och bild: Elisabet Omsén

Medel till "uppstart" och utveckling är inte omöjligt att få. Öronmärkta pengar till NY-skapande projekt. Från exempelvis Arvsfonden, EU, ESF, svenska staten, kommuner och landsting. Alla vill bidra till *nya* sätt att tänka och arbeta. Men vem tar ansvar för det långsiktiga arbetet? För verksamheter som faktiskt fungerar, som blivit etablerade och nödvändiga? För all den kompetens som byggts upp och samlats in, som möter behov av långsiktig och pålitlig verksamhet och för en förändring på djupet?

Qjouren är Stockholms läns enda skyddade boende för våldsutsatta kvinnor i aktivt missbruk. En av många frivilliga och ideella organisationer som vet vad det innebär att kämpa för sin överlevnad, när den uppmärksammade inledningsfasen är över.

Sedan starten 2008 har Qjouren finansierats med utvecklingsmedel för kvinnofridsfrågor genom riksdagens och regeringens anslag för Kvinnofrid. Men anslagen har successivt trappats ner och nu är pengarna slut.

– Vi är förbi utvecklingsfasen, det är ingen som ifrågasätter det. Men vi har byggt upp en specialkompetens som vi är oroliga ska gå förlorad om inte politikerna tar sitt ansvar, säger verksamhetsansvarig Eva Gussing och förklarar att andra jourer inte tar emot missbrukande kvinnor eftersom det kan finnas barn i lokalerna.

– Vi är det enda skydd de här kvinnorna har, säger Eva Gussing.

Studier visar att kvinnor i missbruk är en särskilt våldsutsatt grupp som sällan har någonsans att ta vägen.

– En medelklasskvinna med två barn som

blivit utsatt för fysiskt våld får omedelbart tillgång till en kvinnojour, men en misshandlad kvinna med missbruksproblematik hänvisas per automatik till missbruksenheten, förtydligar Mille Rönnerblad.

Qjouren är en del av RFHL – *Riksförbundet för Rättigheter, Frigörelse, Hälsa och Läkbehandling* – och erbjuder fem platser i skyddat boende för alkohol- och narkotikamissbrukande kvinnor. Fyra heltidsanställda och ett varierande antal timvikarier ger råd och stöd i allt från advokathjälp till att söka behandlingshem. Personalgruppen består av behandlingspedagog, behandlingsassistent, samhällsvetare, socionom, genusvetare och beteendevetare.

KVINNORNA ÄR I FÖRSTA HAND våldsutsatta, i andra hand missbrukande, enligt Qjouren. Därmed är skyddet det primära. När en våldsutsatt kvinna i aktivt missbruk blir hän-

"Många kvinnor har fortsatt sitt missbruk för att orka leva med övergreppen och skammen – över att de stannat kvar i en destruktiv relation."

visad till exempelvis till ett behandlingshem blir det problematiskt, då kunskap om våld ofta saknas.

Att förstå våldets mekanismer är en förutsättning för att kunna ge hjälp och stöd – men också för att kvinnan ska kunna lämna det destruktiva och gå vidare med ett liv utan missbruk, förklarar Mille Rönnerblad.

När kvinnorna kommer till jouren är de sårbara och misstänksamma. De behöver tid på sig för att "landa" och Qjourens prioritet är att bygga upp ett förtroende.

– Det tar ett tag för hjärnan att förstå att man inte längre är utsatt för direkt livsfara,

säger Lea Honorine.

Förutsättningen är lugn och ro med rutiner och trygghet.

– Min roll är att hjälpa kvinnorna skapa trygghet och stabilitet, att förmedla hopp och ge dem en tro på framtiden. Hur gör jag det när hela verksamheten svajar? tillägger Lea Honorine

I höstas beslutade styrelsen att lägga ner verksamheten – om inte finansieringen löstes, personalen varslades. Några turbulenta månader följde med debatt i media och oeniga politiker. De flesta var rörande överens om behovet av denna unika kvinnojour. Men vem ska betala?

Stockholms vikarierande socialborgarråd Marie Ljungberg-Schött (M) förklarade att Stockholms stad var beredd att betala för "sina" placeringar hos Qjouren. Däremot ansåg hon inte att det är Stockholms skattebetalares ansvar att betala för placeringar som

de övriga 25 kommunerna gör. Och kranskommunerna var inte beredda att ge ett grundläggande stöd, utan hänvisar till att de betalar för antal placeringar.

För Qjouren är det svårt att beräkna hur många placeringar som kommer att

göras och utan ett grundläggande bidrag blir inkomsten högst osäker och verksamheten svårplanerad.

– Hur planerar man till exempel att byta lokaler, hur investerar man? Man får jobba som att man tror att det löser sig. Men mera långtgående planer som att skriva avtal för att utföra tjänster, det funkar ju inte. Det är inte säkert att vi kan leverera, säger Pernilla Sjöberg.

– För frivilligorganisationer är det ett ständigt återkommande problem, säger Mille Rönnerblad.

– Ideella föreningar ska finnas som alter-

Pernilla Sjöberg, Eva Gussing, Linda Lepäaho, Lea Honorine, Mille Rönnerblad och Annika Ryman på Qjouren i Stockholm.

nativ i en demokrati, men kommunerna kan inte förvänta sig att vi ska utföra arbetet för en bråkdel av vad det skulle kosta om de själva gjorde det. Det skapar en oerhört osäker finansiell situation och innebär att ansvaret läggs på oss och vi får kämpa som galningar för att ha möjlighet att göra det som är kommunernas ansvar, säger Pernilla Sjöberg.

UNDER ETT ÅR TAR QJOUREN EMOT 20–30 kvinnor i det skyddade boendet och genomför över 500 stödsamtal via telefon och ungefär 370 stödsamtal vid personligt besök.

Kvinnor från alla samhällsklasser söker hjälp. Verksamheten kostar 3,5 miljoner kronor per år att driva.

– Varje obehandlad kvinna kostar 1,8 miljoner per år och hela Qjouren skulle gå runt på 3,5 miljoner. För mig blir det då helt ofattbart att välja att säga att vi inte kan betala, säger Mille Rönnerblad.

Uppskattningsvis finns det i Sverige i dag omkring 50 000 kvinnor som lever i alkohol- eller narkotikamissbruk. 35–40 000 av dessa kvinnor beräknas vara utsatta för våld

– i enlighet med Socialstyrelsens studie från 2010. Den visar att 70–80 procent av kvinnor som lever i missbruk eller beroende någon gång har blivit utsatta för psykiskt eller fysiskt misshandel eller sexuella övergrepp. Drygt 20 procent av Sveriges befolkning bor i och kring huvudstaden, vilket innebär att det är många kvinnor som ska samsas om Qjourens fem platser för skyddat boende.

Våren 2012 införde Stockholms stad en *kvinnojoursgaranti* vilket innebär att alla kvinnor som behöver skyddat boende ska garanteras plats. Kvinnor i missbruk hör till de grupper som regeringen uppger som prioriterade målgrupper inom kvinnofridsområdet.

Qjouren ser garantin som tomma ord utan mening – om inte politikerna tar sitt ansvar och ser till att kvinnojoursgarantin gäller alla. Även missbrukare.

– Om kommunerna har svårt att prioritera, tycker jag att staten ska ta ansvaret för kvinnojourerna, fortsätter Pernilla Sjöberg och berättar att de har träffat en arbetsgrupp med Carin Götblad i spetsen. Hon är regeringens nationella samordnare mot våld i nära

relationer med uppdrag att utreda möjligheten till statlig finansiering av kvinnojourer.

– Men utredningen är i inledningsskedet och mycket hinner hända innan den är färdig.

QJOURENS VISION ÄR ATT LÄRA UT hur kvinnorna kan ta tillbaka makten över sina liv. För att klara det måste de också förstå våldets strukturer och vad det gör med oss som individer och de val vi gör utifrån det vi utsätts för. Många kvinnor har fortsatt sitt missbruk för att orka leva med övergreppen och skammen – över att de stannat kvar i en destruktiv relation.

– Andra säger att man inte kan jobba med våldet när man befinner sig i missbruk, men vi har bevisat på Qjouren att det går. Vi fångar kvinnorna i de korta stunder de orkar, förklarar Lea Honorine.

De vittnar alla om hur oroande och frustrerande det är att lägga ner hela sin själ i ett många gånger tungt arbete utan att riktigt veta hur framtiden kommer att se ut. Att inför varje årsskifte hantera en osäkerhet om hur länge och i vilken form verk-

samheten eventuellt kan leva vidare. Mycket tid och energi stjäls varje höst från själva basverksamheten – arbetet med de våldsut-satta kvinnorna.

Flera av kvinnojoursarbetarna har varit med sedan Qjouren startades 2008, och några har tidigare jobbat i andra verksamhets-områden inom RFHL.

– Man kan säga att vi lever med ett ständigt pågående trauma. Jag har arbetat i RFHL i tio år. I tio år har jag levt med att inte veta

om jag har jobb nästa år och jag börjar vänja mig, säger Mille Rönnerblad.

– Jag valde redan 1986, när jag började inom RFHL, att jobba i projektform, säger Eva Gussing. Det innebär att aldrig vet hur ekonomin ser ut framöver. Jag har alltid tänkt att det ordnar sig. Men jag har ju haft många kollegor som inte har orkat med ovissheten och som har slutat.

De håller koll på och ger varandra utrymme för att orka. De har alla hittat olika strategier för att vilja jobba vidare.

– För mig är det ilskan som driver mig framåt. Jag måste känna att jag gjort det jag kan för de här kvinnorna innan jag ger upp, säger Mille Rönnerblad.

– Men osäkerheten bränner ut oss, säger Lea Honorine och förklarar att hon under hösten valt att plugga på folkhögskola för att skydda sig själv från att bli utbränd.

– I mina studier dokumenterar jag den ”tysta kunskapen”, allt Qjouren gör men inte får förståelse för.

– Det är ett sätt för mig att blicka framåt så att vår kunskap ska finnas kvar vare sig Qjouren lever vidare eller inte, tillägger Lea Honorine.

Bara några dagar innan jul kom så äntligen beskedet att socialnämnden beviljar de pengar som Qjouren sökt för 2013. Därmed subventionerar Stockholms stad halva jouren för i år, vilket innebär att den kan leva vidare – ett år till. Men verksamheten är ännu inte helt säkrad. Kranskommunerna har valt att inte ge bidrag, utan betalar dygnstaxa per placering.

Därtill har Qjouren sökt utvecklingsmedel från Socialstyrelsen för att kvalitetsutveckla och kvalitetssäkra arbetet. Beviljas pengarna är Qjourens hela verksamhet säkrad för 2013.

– Tills beskedet från Socialstyrelsen kommer jobbar vi vidare och chansar på att vi får det att gå runt. Vi måste ändå tro på det vi gör, säger Eva Gussing.

elisabet@omsen.nu

LÄS MERA:

www.qjouren.se

qjouren finns på Facebook

www.rfhl.se

RFHL, Riksförbundet för Rättigheter, Frigörelse, Hälsa och Likabehandling, verkar för ett samhälle utan missbruk och beroende. RFHL är en brukarorganisation dvs majoriteten som jobbar i verksamheten har egen erfarenhet av någon form av social marginalisering.

ANNONS

»De såg det friska i mig«

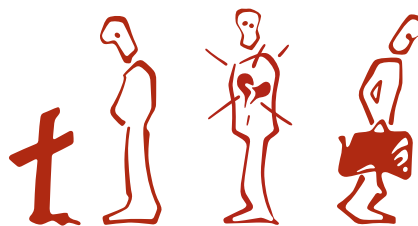
KLIENT PÅ IRIS UTVECKLINGSCENTER

Sedan 1986 erbjuder vi individuell behandling för människor med läkemedelsberoende/missbruk och psykisk ohälsa. Vi finns i Mullsjö, Enköping, Stockholm, Göteborg, Jönköping och Hestra. Läs mer om oss och våra behandlingar på www.irisutvecklingscenter.se.

Iris
UTVECKLINGSCENTER

Vill du hjälpa människor i sorg?

Vi erbjuder kurser i hur du möter och hjälper andra i sorg, kris och förändringsprocesser vid dödsfall, sjukdom och andra förluster.

Certifieringskurs - Hjälpa andra

Stockholm 15-19 april, 20-24 maj alt. 1-5 juni

Malmö 13-17 maj **Göteborg** 27-31 maj

Läs gärna mer om utbildningens innehåll, upplägg och kostnad på Sorg.se.

08-33 50 40
www.sorg.se

SVENSKA INSTITUTET FÖR
Sorgbearbetning

Sverige är komplicerat.

Det måste vara något av det svåraste som finns.
Att komma till ett nytt land som flykting, ensam, som ung.
Att försöka integreras med ett folk som undviker att prata
med främlingar i köer, på bussen eller ute på gatan.

Vi har gjort ett försök att beskriva vårt samhälle.
Förhoppningsvis bidrar det till förståelse och
gör det lite enklare att komma hit.
Det behövs.

Boken "Du valde Sverige" har tagits fram
av VoB för att användas i integrationsarbetet
med ensamkommande ungdomar. Boken kan
beställas via vår hemsida. Skanna QR-koden
för att läsa kapitlet Vuxen/Barn.

Vi bryr oss mera
www.vob.se

VoB arbetar med skydd och stöd, utredningar
och behandling och integration

Hästar ger hopp

Sexuellt utnyttjade flickor övar gränser och tillit

En egen häst att sköta, en häst att lära sig att bli människa av. Att relatera till. Det är där vi börjar, säger Lotta Corell på Ersta flickhem.

Text: Helena Bjerkelius

Bild: Johan Almblad

Två hästar står blickstill under en vintermatt sol i de snöbeklädda hagarna på Valåkers gård. I ridhuset motionerar ett par tonårsflickor två islandshästar. Flickorna ser vana ut där de skrittar och töltar runt. Det omgivande sörmländska landskapet bäddar in behandlingshemmet i stillhet. Fast innanför en av de gult skimrande ingångarna till Ersta flickhem, några mil söder om Södertälje, sitter en flicka i en soffa och längtar efter höghus, människor och att vara i stan.

FÖR DET ÄR FRÅGAN. ATT BLI vid det gamla eller våga och orka förändring. På den tröskeln står flickorna på Ersta flickhem och väger fram och tillbaka. Behandlingen och pedagogiken siktar mot att få det att tippa över, så att viljan till förändring blir större än att stanna i det invanda som många av flickorna har lärt sig: att ha kontakt med pedofiler och den uppskattning och bekräftelse det kan ge.

Flickorna som är 13–19 år har en gemensam bakgrundsfaktor, de har blivit utsatta för sexuella övergrepp av någon i familjen, släkten eller annan närstående

Mitt i stillheten sitter en flicka och längtar efter höghus.

de som de står i beroendeställning till.

Men det behöver inte vara känt när flickan kommer till behandlingshemmet. Hon kan ha exponerat sig sexuellt, visat olika symptom som kanske fått en socialsekreterare att reagera och ana att det ligger något bakom. I många fall görs placeringen i samverkan mellan socialtjänsten och psykiatrien efter att psykiatrien misslyckats med att hjälpa flickan.

– Flickor som blivit utsatta för så grova sexuella övergrepp när de var små, som

våra flickor, blir förstörda i sitt känsloliv. De är som en häst eller en hund som har ett sto eller en hundmamma som förskjuter dem, som inte lär dem hur man är med andra. Det här är tjejer som har blivit övergivna och inte fått lära sig hur man ska vara människa, säger verksamhetschef Lotta Corell.

Hon har varit ansvarig för Ersta flickhem i tre och ett halvt år och tycker nu att hon kan stå fullt ut för verksamheten.

Vad behöver de här flickorna?

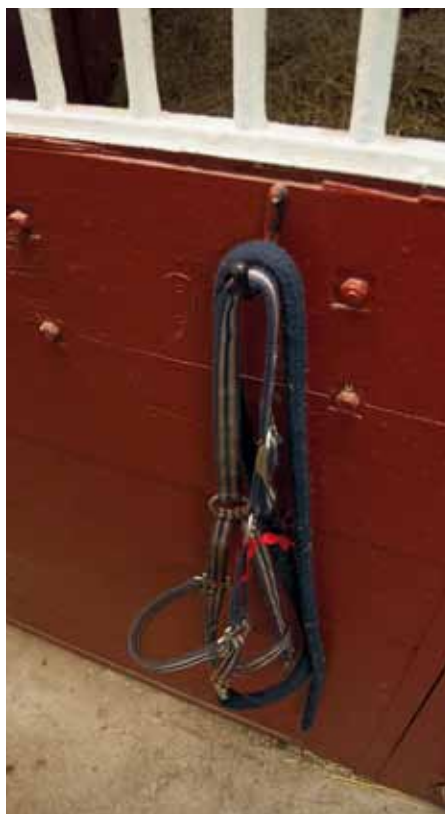
En egen häst kan vara första steget mot att alls våga ge sig in i en relation.

– Att vi förmedlar att vi tror på att en förändring är möjlig och att vi ger dem hopp om förändring. Vi gör det genom att vara de människor vi är. Att vara genuina medmänniskor och inte gömma oss bakom en professionell attityd utan möta dem och tycka om dem på ett bra sätt, på riktigt, och se varje flickas förmåga, svarar Lotta Corell och framhåller att flickan själv måste bestämma sig för att vara med i förändringsarbetet.

FLICKORNA KOMMER FRÅN HELA LANDET och från skilda sociala miljöer. Vissa är där frivilligt, andra tvångsvårdas enligt LVU (Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga).

Innan de kommer till behandlingshemmet har de ofta gjort långa resor. De kan ha bott i familjehem, tvångsvårdats inom psykiatri eller på paragraf 12-hem. Men deras överlevnadskamp upphör inte för att de kommer till Ersta flickhem – med utsikter att få en egen sköthäst och personal som står rustad med anknytnings- och systemteori för att hjälpa dem att reglera sina känslor, utveckla empati och lära sig solidaritet på vägen mot att bli en människa bland andra människor.

Flickorna slits mellan att vilja vara på behandlingshemmet och att inte vilja vara där.

Hästar ger konkret vårdinnehåll.

Suget att fortsätta sitt sexuellt självdestruktiva liv finns där medan den nya miljön kan te sig starkt skrämmande.

– Den där ambivalensen jobbar vi med, vi pratar om den. Det flickorna får här är ett professionellt föräldraskap från oss. Vi är de föräldrar de inte hade, men vi är inte deras föräldrar, för de har sina föräldrar, säger Lotta Corell med stark betoning på deras.

FLICKORNA VET ALLT OM ATT FINNAS TILL för andras behov; att blotta sig, sälja sig själv eller någon annan, och vara självförstörande. Men de är inte vana vid att människor i deras omgivning står kvar när de blir elaka, skriker, agerar ut i aggressivitet. Just det som en av flickorna sa i ett utvärderingssamtal efter sin tid på Ersta flickhem.

Lotta Corell berättar om flickan vars sköthäst bet mot henne. Det hände även när hon gick in i boxen tillsammans med en medarbetare. Var det någonting hos flickan som hästen kände av? Flickan och personalen pratade i stunden om det som skedde. Medarbetaren hjälpte flickan att förhålla sig annorlunda och efter ett tag kunde hon och hästen vara på ett annat sätt mot varandra. Senare kom flickan och frågade hur man vet att man är vän med en häst. Medarbetaren förstod då

Vi måste lära oss att kraftiga symptom kan betyda kraftig utsatthet, säger Lotta Corell.

att hon hade tagit ett kliv, något hade hänt med hennes sätt att relatera.

ATT RELATERA ÄR JUST VAD FLICKORNA behöver lära sig. Att förhålla sig till andra människor och öva hur man gör i mänsklig samvaro. Med sjutton personer i personalen har flickorna olika individer att träna på och upptäcka att vissa har de svårt för, andra kanske blir mer omhändertagande, menar Lotta Corell. Hon beskriver det som att relationen till hästen kan bli ett förstadium till relationer till andra människor. Till skillnad från människor som kan vara opålitliga och förstå sig svarar hästen direkt och ofarligt på det flickan gör.

Flickan tränar i en dialog med hästen och kan ge omvårdnad utan att själv bli använd. Närheten till hästen kan bli en lockelse hos flickan att börja jobba med sig själv. Med utgångspunkt i den relationen pratar flickan och personalen om det som händer mellan henne och hästen, med tanken att det så småningom ska kunna överföras till mänskliga relationer.

– Vi har också avsatta specifika terapeutiska situationer, som i ridhuset när hästen är lös och flickan tillsammans med behandlaren jobbar med olika övningar. Hästen är

väldigt svarande på det. Vi pratar om vad flickan behöver träna, vad hon kan tänka på. Det kan ju vara rätt smärtsamt att bli avvisad av en häst, då kan vi prata om att det också brukar vara så i livet och vad man kan göra då, säger Lotta Corell.

Traumatiserade barn och barn utan trygg anknytning till sin förälder, har ofta stora

”Det måste finnas en vilja från alla parter att göra något extra för de här barnen för att de ska kunna komma vidare.”

svårigheter med tillit till andra människor. De har också dålig tillgång till sin egen livshistoria och de känner inte av när de kan berätta. Deras beskrivningar och berättelser kan framstå som oklara och osammanhängande. Ibland kan de ha svårt att berätta i kronologisk ordning och kan därför verka otillförlitliga. Men för barn i den här situationen är det normalt, påpekar Lotta Corell.

SKOLAN OCH ATT KOMMA IGÅNG med den är en annan viktig del i placeringen på Ersta flickhem. Här finns 13-åringar som ald-

rig gått i skolan. Orsaken kan vara att familjen levtt ett vagabonderande liv och flyttat runt från plats till plats för att undkomma sociala myndigheter. Andra flickor har klarat skolarbetet rätt bra fram till den dag då de börjar känna och allting rasar.

I strukturen på Ersta flickhem ingår att alla flickor ska gå i behandlingshemmets egen skola på förmiddagarna. Eftersom det ser så olika ut för dem behöver var och en sitt eget upplägg. Målet är att de så snabbt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar ska börja gå i en vanlig skola.

En annan hörnsten på Ersta flickhem är att involvera flickans familj och släkt. Det är en självklarhet därför att relationerna behöver förändras. Det kan handla om att tydliggöra att flickan inte längre ska ta ansvar för sin mamma och hennes mående. Eller om att försöka hitta en person i nätverket som kan vara ett stöd för flickan i framtiden.

Behandlingshemmet bjuder in familjen, har samtal, gör hembesök. Många av flickorna har mammor som själva varit utsatta för sexuella övergrepp. En strävan i familjearbetet är att försöka få mammorna och an-

Ersta flickhem försöker inge hopp och tro på att en förändring är möjlig.

dra i nätverket att känna att de också kan få ut någonting av att flickan är på Ersta flickhem. På så sätt försöker man stävja känslor av ilska och svartsjuka som kan uppkomma om det går bra för flickan.

I vissa familjer behövs mer individuella kontakter. En mamma med stora egna behov var arg och agerade mot behandlings-

hemmet. Mamman bjöds in och fick komma och prata om sig själv. Att mamman hade en egen kontakt gjorde det enklare för dottern att vara kvar på behandlingshemmet.

FLERA GÅNGER ÅTERKOMMER Lotta Corell till att flickornas mående alltid är nummer ett på Ersta flickhem. Hos andra aktö-

rer och samarbetsparter kan de vuxnas rätt gå före barnperspektivet, anser hon. Det kan vara socialsekreterare som ser till mammans rättigheter trots att hon inte förmått skydda dottern från sexuella övergrepp som begåtts inom familjen.

SAMARBETET MED ANDRA AKTÖRER ser Lotta Corell som helt avgörande. I en familj hade mamman undanbett sig all kontakt med behandlingshemmet, men ilsknade så småningom till när det började gå framåt för flickan. Mamman satte igång processer och skulle anmäla behandlingshemmet till Socialstyrelsen. Flickan skrek ut sin förtvivlan: hur skulle hon kunna vara på Ersta flickhem när mamman hatade stället. Socialtjänsten tog mammans perspektiv och behandlingen avbröts. Ett par månader senare var flickan tvångsomhändertagen på ett paragraf 12-hem.

– Det måste finnas en vilja från alla parter att göra något extra för de här barnen för att de ska kunna gå vidare, säger Lotta Corell.

Hon tillägger att Ersta flickhem kan arbeta med alla flickor bara samarbetet med uppdragsgivaren fungerar.

– Det är vår skyldighet att lära oss vad barn faktiskt behöver och förmår. Lära oss att kraftiga symptom ofta betyder en kraftig utsatthet och våga tro på barnet och fråga. Barnet kanske behöver skyddas från närstående för att våga berätta och få stöd i att ändra riktning på sitt liv.

ANNONS

Stiftelsen
Allmänna Barnhuset

Nyheter från Stiftelsen Allmänna Barnhuset

Från krisande organisation till "krisorganisation"

- Kvalité i socialt barnvårdsarbete genom ökad personalstabilitet. *Författare: Anna-Lena Lindquist*

Analys och erfarenheter från ett projekt i åtta kommuner som arbetat med att förstå problematiken och hitta lösningar för att minska den höga personalomsättningen bland barnvårdshandläggare. Första fasen av projektet beskrivs i boken Att bygga kompetens... (Barnhuset 2010).

Två handböcker i en:

Krisbemötande för tonåringar som blivit utsatta för våldtäkt samt Krisgrupp för behandling av våldtagna tonåringar. *Författare: Eva Zachrisson*

Boken innehåller två handböcker i en och beskriver ett multiprofessionellt förhållningssätt med konkreta verktyg att använda. Krisbemötande är ett allmänt bemötande medan krisgruppen är en utveckling av fortsatt krisstöd för de som behöver.

Konferens 22 maj i Stockholm

Barn med skyddade personuppgifter

För mer information, anmälan till konferensen och beställning av böckerna www.allmannabarnhuset.se

Konsulentstöd familjehemsvård
i mellersta och södra Sverige

Familjehemspoolen har arbetat med Konsulentstöd familjehemsvård sedan 1992.

Konsulenter med gedigen kompetens och erfarenhet. Hög tillgänglighet och en fördelaktig prisbild.

Kontakta vår samordnare

Berit Landelius

0142-121 15

www.familjehemspoolen.com

Familjehemspoolen

Det har dock hänt att de haft flickor där placeringen avbrutits för att flickan varit för illa där och de inte kommit vidare i behandlingsarbetet.

Förutom löpande utvärderingar under placeringstiden, där flickan deltar, har Ersta flickhem också "samforskningssamtal" vid olika tidpunkter efter avslutad placering.

Efter Ersta flickhem har en del flickor gått vidare till praktik, andra studerar eller har åkt utomlands. En del har fått bättre insatser än vad behandlingshemmet kunde erbjuda då placeringen pågick. Några har blivit lämnade utan att få den uppföljning från socialtjänsten som de hade behövt.

– En insats under ett till tre år hos oss är inte hela lösningen på flickans liv. Insatser från socialtjänsten efter utflytt är nödvändiga. Det har hänt att flickor som är 18 år och äldre direkt får klara sig själva. Det är som tur är inte speciellt vanligt. Men samarbetet runt flickan är avgörande för hur det ska gå för henne, säger Lotta Corell.

ERSTA FLICKHEM ARBETAR MED EN problematik som ingen vill veta av, helt enkelt för att man inte vill veta hur illa det kan vara, menar Lotta Corell. Hon tycker att det finns en extrem okunskap om sexuella övergrepp och att man värjer sig mot barnens faktiska behov.

– Det handlar om avsky och skam, det är "smutsigt" och något vi inte vill och inte har lärt oss att se. Och det gäller alla – professi-

onella inte minst, säger hon skarpt.

– Sen finns det en smittoeffekt, att vi som jobbar med den här otäcka problematiken blir en del av det smutsiga. Jag önskar att man kunde öka medvetenheten eftersom det är så pass många barn som blivit utsatta och inte kan bo hemma – där de är oskyddade.

Egentligen är hon inte för institutionsin-

"Det blir patetiskt, att flickan ska jobba med sig själv, men förövaren finns kvar där ute, ostörd av polis och åklagare."

satser – om det kan fungera med stöd att bo kvar hemma, men det får inte slå över till att inga barn placeras.

– Det är många barn som blir utsatta för grova kränkningar som små av sina nära, för att de nära själva har stora problem i sina liv.

Det är också vanligt att de placerade flickorna har hotbilder mot sig. Hot från förövare kan vara riktade mot flickorna eller mot syskon om flickorna berättar vad de varit utsatta för.

Lotta Corell är väldigt tydlig med att de anmäler alla misstankar om övergrepp både till socialtjänsten och till polisen. Från behandlingshemmets sida försöker de alltid få med sig flickan innan de anmäler.

En del i skyddet av flickorna är rutiner för besök som alltid måste vara bestämda i

förväg. Uppfattas minsta signal om en övergreppssituation får den personen inte komma till behandlingshemmet.

Att flickan efter en anmälan måste leva med rädslan och tanken att förövaren kan finnas kvar den dagen hon kommer tillbaka till hemmiljön är Lotta Corell djupt medveten om. Men hon menar att flickan måste bestämma sig för vilket liv hon vill ha.

– Anmälan görs ju inte från en dag till en annan utan det här är ett långvarigt arbete. Det är inga småsaker – rädslan är planterad under så många år hos flickan och är något vi får jobba otroligt mycket med. Det är en fruktansvärd rädsla hos flickorna.

Kan man bryta det sociala arvet?

– Ja, det tror jag. När vi hjälper flickorna genom de ytterst plågsamma rättsprocesserna från anmälan genom alla förhör och att överhuvudtaget orka fortsätta. Att stödja flickorna genom allt detta är att tillvarata deras rättigheter. Det blir så patetiskt annars att flickan ska jobba med sig själv, gå i skolan och försöka ta tag i sitt liv. Så finns förövaren ändå kvar därute ostörd av polis och åklagare.

helena.bjerkelius@hotmail.com
johan@mixmedia.se

www.erstadiakoni.se/sv/flickhem

ANNONS

Plats för anknytning.

Det är här det kan börja. Anknytning handlar om att få vara med, att omfamnas av en social gemenskap tidigt i livet. Bristande anknytning är en grogrund för psykosociala problem och det är därför vi jobbar så hårt med att bygga upp tilliten hos våra ungdomar. Utan tilltro saknas grundförutsättningen för den mest elementära behandling. Vi tror helt enkelt inte på att låsa in, utan arbetar med att låsa upp tilliten och tron på den egna förmågan att klara livet. Vårt mål är att varje ungdom som kommer till oss ska kunna göra de nya val som är grunden i ett självständigt liv.

Cean

www.cean.se

Övergrepp mot barn

Rättsprocessen bör ta ett barnperspektiv för att bli jämlik

Barn som utsatts för sexuella övergrepp behöver stöd i rättsprocessen. Förhörsmetoder behöver utvecklas för att säkra bevis. Rättegången anpassas för att ge utrymme åt barnens berättelser.

Text: Christina Back

Bild: Johan Almblad

När barn har utsatts för sexuella övergrepp har de utsatts för ett brott som måste kunna följas av en rättslig process. Hela det rättsliga förfarandet är dock anpassat för vuxna och saknar ett strukturerat stöd till barnen som brottsoffer. Det sammanfaller också oftast med att barnen lider av psykisk ohälsa som en följd av övergreppet. Något som kan försvåra bevisföringen.

Barn har för det första svårt att *avslöja* att de har blivit utsatta för ett övergrepp. Det beror med stor sannolikhet på att övergreppen väcker starka känslor som är svåra för dem att hantera. Barnets berättelse är oftast *enda beviset* för det brott de utsatts för. Berättelserna blir ofta fragmentariska och uppfyller inte kraven som Högsta Domstolen har ställt för att det ska bli en "juridisk hållbar" berättelse.

MED HÄNSYN TILL BARNETS skyddsintresse vill man reducera barnets plats i den juridiska processen. Är barnet under 15 år behöver det inte delta personligen under rättegången. Det får till följd att barnet hamnar i en ojämlig situation gentemot den vuxne misstänkte som närvarar under rättegången och kan föra sin talan och svara på rättsens frågor.

Polisförhör med barnen filmas och spelas sedan upp i rättssalen. Att sätta ord på sexuella handlingar och skapa en sammanhängande berättelse om övergreppen innebär ofta svårigheter för barnen. De saknar ofta

de kognitiva förutsättningarna som krävs. Om barnen inte har fått behandling för vad de har varit utsatta för kan de överväldigas av starka känslor som de vill undvika och då berättar de inte om övergreppen. Har de fått behandling så kan de kanske använda sig av olika strategier för att få kontroll på känslorna vilket underlättar när de ska berätta.

Självfallet måste barnets berättelse prövas om den är sann eller inte eftersom det är oerhört viktigt att förhindra att någon som är oskyldig blir dömd skyldig.

JAG HAR STUDERAT BARNES SITUATION i rättsprocessen utifrån att de är barn. I min doktorsavhandling "The Legal Process in Child Sexual Abuse" redovisar jag djupintervjuer med 10 barn i åldrarna 8-18 år. Intervjuerna har haft fokus på barnens erfarenheter och upplevelser i mötet med olika professionella personer i rättsprocessen.

Djupintervjuer har också utförts med nio föräldrar till barn som har varit utsatta för sexuella övergrepp och som ingått i en rättsprocess som en följd av det. Föräldrarna har berättat om hur de har upplevt att det har varit för barnen men också om sina egna erfarenheter som förälder.

Sju åklagare med erfarenhet av ärenden där barn var målsägare intervjuades också. Syftet var att analysera åklagares upplevelser och erfarenheter utifrån att de mött många barn där misstanke har funnits om att barnen har utsatts för brott.

Dessutom har polisförhör med barn analyserats.

Det första temat som utkristalliserades var att *barnen inte kände sig trodda vid polisförhören* men den upplevelsen kunde ibland förändras om de gjordes flera förhör. Barnens uppfattning var också att en bra relation med förhørsledaren var en förutsättning för att de skulle kunna berätta. Det framkom

också att även om det var svårt att berätta så var det också en lättnad att berätta och inte behöva bära erfarenheterna om övergrepp i tystnad. En flicka berättar att när hon började berätta om de sexuella övergreppen som hon varit utsatt för så blev det som en utlösande faktor och hon mindes mer och mer. För henne blev det bra att sätta ord på minnena om övergreppen och det påverkade hennes psykiska hälsa på ett positivt vis.

Alla barn i intervjuerna betonar nödvändigheten av att berätta och de vill uppmuntra andra barn som upplevt sexuella övergrepp att prata om det. *"Jag känner mig så stolt över att jag nu har berättat allt. Det var verkligen bra för mig och jag ångrar inte något, ja det ska i så fall vara att jag skulle berättat tidigare"*.

BARNEN FRAMHÖLL OCKSÅ HUR VIKTIGT det var att få stöd under rättsprocessen. Flera fick det från sina föräldrar, andra behövde stöd från professionella – men det fanns oftast inte och om de hade fått stöd så var det mera en tillfällighet för att de hade en tidigare kontakt. *"Jag hade stöd från mina kontaktpersoner på behandlingshemmet, de var med mig hela tiden"*.

De barn som personligen hade deltagit i rättssalen berättade om hur de hade känt sig kränkta och att deras integritet inte respekterades. Det var den misstänktes advokat som barnen ansåg inte hade visat dem respekt.

"Han frågade mig så argt och dumt och trodde inte på något jag sa utan hade egna svar på allting".

"Han försökte knäcka mig så jag skulle börja säga saker som inte var sanna, jag blev så förvirrad. Jag visste inte om det var jag själv som hade gjort fel". (Anna, 14 år).

DET VAR OCKSÅ VIKTIGT FÖR BARNEN att känna sig aktiva i den rättsliga processen;

de föredrog att känna sig som ett aktivt subjekt i stället för ett passivt objekt. De ville inte bara bli representerade av andra människor som diskuterade ovanför deras huvud utan ville känna sig delaktiga i den rättsliga processen.

De föräldrar som intervjuades hade inte utsatt barnen för sexuella övergrepp. Föräldrarna kände ändå starka skam- och skuld-känslor och begränsningar i sin föräldraroll. De funderade på att flytta och söka sig till någon plats där ingen visste något om vad som hade hänt. De fick svårighet att uppfylla sin föräldraroll och kände sig mycket osäkra och saknade stöd från professionella.

"Jag kände mig helt utelämnad och fick ju inte träffa min dotter eftersom hon skulle bo i ett annat hem, och jag fick inte veta vad som var planerat för henne. Nu kan jag tänka: Men varför sa jag inte ifrån? Men då var jag verkligen under isen och orkade inte". (Maria mamma).

FÖRÄLDRARNA TYCKTE ATT DEN JURIDISKA processen tog alltför lång tid, i vissa fall pågick den i flera år. Under tiden hade de svårt att leva ett vanligt liv, de längtade efter att processen skulle ta slut så att de fick se vilka konsekvenser det hade blivit, och att de sedan kunde gå vidare i livet.

"Det var en väldigt lång process, och hela tiden snurrade det i huvudet när kommer det att bli domstolsförhandlingar, veckor blev till

månader och hela tiden så var man involverad i den där processen. Nej det går inte att gå över till nästa nivå så att man kan lämna allt bakom sig. Det var svårt och jag undrar varför det måste ta så lång tid."

ÅKLAGARNA UTTRYCKTE SVÅRIGHETER kring att barn har särskilda behov och att barn är beroende av vuxna. De har också svårigheter med att *bevisa* att barnen har utsatts för brott. Ofta har det gått lång tid från det brottet begicks och fram till historien berättas för polisen. Minnen är inte längre lika klara och det kan bli svårt att ge en tydlig berättelse. Det är ovanligt att det finns vittnen närvarande.

"Barn har oftast bara en möjlighet att höra och det är i det videofilmade förhöret. Att spela upp ett inspelat videoförhör av ett barn i rättssalen har inte lika stark effekt som när du har en vuxen som deltar i rättssalen. Den misstänkte är ju alltid med personligen.

För att vara brottsoffer, måste du uppfylla vissa krav du behöver kunna beskriva mycket väl vad du har varit utsatt för. Du måste kunna säga exakt när händelserna inträffade och hur, du måste kunna beskriva händelserna i kronologisk ordning vad som har hänt, och detta kan inte barn.

Den misstänkte måste få försvara sig mot en anklagan. Resultatet är att jag inte brukar kunna åtala när det inte finns några vittnen eller skador som har dokumenterats.

Det finns många ärenden som jag måste stänga och inte kan gå vidare i eftersom jag bara har barnets berättelse och det är inte tillräckligt." (åklagare).

FÖR ATT BARN SOM HAR UTSATTS FÖR BROTT ska erbjudas ett rättssäkert system bör det ske förändringar inom såväl rättsväsendet som barnpsykiatri och socialtjänsten.

Förhållanden inom polisen bör använda sig av mera strukturerade förhör där barnets kognitiva förmågor också blir synliga.

För att barn ska kunna bli en mera jämlik part under själva domstolsförhandlingen kan barnet behöva svara på frågor på samma sätt som den misstänkte som alltid personligen närvarar. Det kan betyda olika tekniska lösningar som en videolänk till barnet i ett annat rum – det gäller naturligtvis inte små barn såsom förskolebarn.

Barnpsykiatri behöver också kopplas in tidigt för att förbättra barnets psykiska hälsa, och ibland informera övriga professionella om barnets psykiska status för att inte själva processen ska upplevas som en ny situation av utsatthet.

christina.back@liu.se

Christina Back är leg. psykoterapeut/MD. Avd Barnpsykiatri, Universitetssjukhuset Linköping.

ANNONS

ERSTA
SKÖNDAL
HÖGSKOLA

Uppdragsutbildningar hösten 2013

Stöd för barn och unga i sorg, 7,5 högskolepoäng

Mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer, 7,5 högskolepoäng

Familje- och relationsorienterad psykoterapiutbildning, 45 högskolepoäng

Samspelsteori och behandling, 45 högskolepoäng

Handläggning av ärenden enligt LVU och LVM, 7,5 högskolepoäng, nätbaserad

Socialrätt för arbetsledare, 7,5 högskolepoäng, nätbaserad

Högskoleutbildning i LSS, 7,5 högskolepoäng

www.esh.se/uppdagsutbildning • uppdag@esh.se • 08-555 051 19

Fräck modern slavhandel

**Skrota Jobbtorg! Socialtjänstens egen arbetsförmedling
dit klienter utan egen försörjning skickas.
Där beslut fattas utan deras medgivande.
Utan möjlighet att överklaga.**

Jobbtorg finns på fem ställen i Stockholm. På ytterligare några ställen i landet finns liknande verksamhet.

Från början var Jobbtorg tänkt för den stora grupp arbetslösa ungdomar under 25 år i Stockholm ytterstadsområden. Det började i Skärholmen. När Alliansen fick majoritet i stadshuset 2006 utökades det till att gälla även andra grupper.

På Jobbtorgen kallas inskrivna för *aspiranter*. När Jobbtorget *matchare* ringer runt till privata företag för att hitta arbete eller praktikplatser bryts socialtjänstens stränga sekretess. Kontakter är i många fall redan knutna med olika arbetsgivare och då är det ingen hemlighet att det är en socialbidragstagare som matcharen bereder vägen för. Resten av kontakten får aspiranten göra själv utan garantier att få det sökta arbetet.

JOBBTORG ANNONSERAR på sin hemsida till företagare att de kan slippa rekryteringsprocessen och få arbetskraft genom skräddarsydda kurser. Detta är, enligt min mening, en fräck form av modern slavhandel där människor under ekonomiskt tvång, utan valmöjligheter, hängs ut till bemanningsföretag och det privata näringslivet. Vill det sig riktigt illa kan aspiranten tvingas plocka skräp i sitt närområde i en kommunal verksamhet.

Jobbtorg garanterar inte ett avlönat ar-

bete vilket innebär att aspiranten, precis som i Fas 3, kan tvingas arbeta till en mycket låg timpenning, det vill säga socialbidragsnormen. Det finns inte heller någon tidsgräns för hur länge en deltagare kan vara inskriven på Jobbtorg. Enda sättet att komma därifrån tycks vara att börja studera, gifta sig rikt, flytta, bli heltidskriminell eller allra bäst, få ett riktigt avlönat arbete.

Nekar en klient att gå till Jobbtorg stängs den av från försörjningsstöd med motiveringen att hon/han inte står till arbetsmarknadens förfogande. Likadant vid sen ankomst. Då stängs dörren och den hjälpsökande blir utan försörjningsstöd tills nästa kallelse kommer, oftast efter en månad. Vad ska personen leva på under tiden?

Jobbtorg har fått kritik men det struntar socialförvaltningarna i. JO har kritiserat sekretessbrottet, länsrätten i Skåne den slentrianmässiga inskrivningen av ekonomiskt behövande i Landskrona.

Forskare har också uttryckt sin skepsis. I studier fann man två parallella processer; en som på ytan låter bra men också en där deltagarna vittnar om tvång, övervakning och kontroll. Forskarna pekar på ett etiskt dilemma och menar att det är en återgång till forna tiders "fattighusförvaring", att det mer fungerar som en uppfostringsanstalt och bryter mot So-

cialtjänstlagens portalparagraf som handlar om solidaritet, integritet, respekt och människors lika värde. Den statistik som Stockholms stadshuset presenterat bedöms dessutom inte som tillförlitlig eftersom ingen vet varför aspiranterna slutar på Jobbtorg.

SAMMANTAGET UNDRAR JAG OM detta är en värdig behandling av hjälpsökande människor år 2012. Med tanke på lagstiftarens intentioner och den höga arbetslöshet som finns och förmodligen kommer att öka. Socialförvaltningen Södermalm för över resurser från försörjningsstödet till Jobbtorg och detta gläder väl alla nyliberala politiker med 'arbetslinjen', övervakning och kontroll som ledstjärnor. Tvångsarbete har vi sett under Andra Världskriget och frågan är om "Jobbtorg macht Frei"?

carina_5050@hotmail.com

Carina Lundström är socionom och coach. En av deltagarna i SocialAktion i Skärholmen. www.socialaktion.nu www.jobbtorg.se

ANNONS

FAMILJEVÅRDSSTIFTELSEN i Göteborg

Familjevårdsstiftelsen anordnar Internationell Konferens

Närvaro och Delaktighet

Argument för det humanistiska och hållbara arbetet där människor möter andra människor

25-27 April 2013
Nordiska Högskolan för Folkhälsovetenskap i Göteborg

Välkommen till TRE intensiva dagar med talare från olika delar av världen, gruppdiskussioner och skapande möten!

För information www.familjevardsstiftelsen.se eller 031-698 401

 Röda Korset

En serie eftermiddagsföreläsningar från Röda Korsets center för torterade flyktingar i Stockholm

Hur möter vi traumatiserade flyktingar?

Gästföreläsare är bland andra Sverre Varvin, Norge och Elisa van Ee, Holland

21 mars Kliniska erfarenheter av komplex PTSD hos flyktingar.
23 maj Så påverkar smärta traumatiserade flyktingar.
26 sept Ärvs trauma? Hur flyktingföräldrars PTSD påverkar deras barn.

Pris per tillfälle är 500 kr, 300 kr för studenter.

För anmälan kontakta frida.johansson.metso@redcross.se
För mer information www.redcross.se/rkcstockholm

Byter modell

Börjar välja familjehem i stället för barnhem

Omhändertagna barn i Paraguay har tidigare vuxit upp och bott hela sina liv på institutioner. Ofta utan kontakt med sin familj. Men nu sker en förändring.

Text: Lisa Karlsson

Foto: Linn Bergbrant

Milagros var två dagar gammal när hon hittades i en kartong på ett torg i småstaden Capiatá, en tidig morgon i mars.

– Jag minns att jag fick en chock första gången jag klädde av henne för att bada henne. Hon var bara ett skelett med skinn på, berättar Laura Cubilla, mamma i den familj som Milagros så småningom placerades i genom organisationen Enfoque Niñez – *Fokus på barndomen*, som organisationens namn betyder på svenska.

Att barn överges, som spädbarn eller som lite äldre barn, är ett stort problem i Paraguay, det lilla fattiga jordbrukslandet i hjärtat av Sydamerika, inklämt mellan Brasilien, Argentina och Bolivia. Orsaken är ofta fattigdom i kombination med missbruk och andra sociala problem, eller att barnen utnyttjats. Tusentals av dessa barn växer upp på statliga institutioner och ofta görs väldigt lite för att skapa eller upprätthålla en kontakt med barnets biologiska familj.

För organisationen Enfoque Niñez är målet att förändra detta. Och de är på god väg. Sedan starten 2005 har de lyckats visa på stora vinster med att barn växer upp i en familj i stället för på institution.

– Studier vi gjort fastställer att de barn som växer upp i familjehem hämtar in en eventuell försening i tal, motorik och så vidare redan efter tre månader i familjehem, berättar Leticia Rodriguez, psykolog och familjeterapeut på Enfoque Niñez.

Hon tar emot i den villa i huvudstaden Asunción, där Enfoque Niñez har sitt högkvarter. Två våningar med rum inredda i mil-

da ljusa färger. Besökaren omsluts omedelbart av ett lugn. Det är tyst, så när som på lite sorl från lunchrummet där personalen möter med trygga vänliga leenden.

Just nu arbetar 20 personer i verksamheten – läkare, psykologer, terapeuter och sociologer. Tillsammans arrangerar de både kurser för familjer som vill ta emot barn, behandling av omhändertagna barn och deras biologiska familjer. De har dessutom redan fått efterföljare, inte bara i Paraguay utan också i grannländerna.

– Vårt mål är att barnhem och institutioner blir ett sista alternativ, säger Leticia Rodriguez.

DÄRFÖR BEDRIVER ENFOQUE NIÑEZ också ett omfattande påverkansarbete gentemot institutioner, myndigheter, politiker och media – för att stärka skyddet och stödet för barn som omhändertas eller överges av sina familjer.

Deras metod att tillsammans med kommuner och statliga myndigheter gå över till en modell med familjehem är banbrytande. Flera medarbetare har redan föreläst om sina framgångsrika erfarenheter även i grannländerna.

Fortfarande lever dock omkring 3 000 barn på olika institutioner i Paraguay. Enfoque Niñez strävan är att den siffran en dag ska bli noll. Från att i början ha arbetat mest med spädbarn har man i dag även äldre barn i familjehem.

– Det är alla barns rättighet att få växa upp i en familj. De behöver det för att kunna skapa sig en identitet, säger Leticia Rodriguez.

I Paraguay är det vanligt att ta in "extra" medlemmar i familjen. Far- och morföräldrar uppfostrar till exempel ofta sina barnbarn eller andra släktingars barn, när föräldrarna av olika anledningar inte kan ta hand om dem själva. Men då på eget initiativ. När det finns ett domstolsbeslut på att barnet ska tas från föräldrarna innebär det

Leticia Rodriguez från Enfoque Niñez.

Laura Cubillas familj är familjehem.

Enfoque Niñez har som mål att barnhem och institutioner blir sista alternativet för omhändertagna barn i Paraguay.

oftast att barnet hamnar på en institution.

– Vi arbetar hårt för att familjehem ska bli ett lagstadgat förstahandsalternativ, säger Leticia Rodriguez. Men också för att kontakten mellan barn som bor på institutioner och deras familjer ska upprätthållas så att de kan flytta hem igen.

För att barnen ska kunna återförenas med sina familjer krävs mycket stöd. De problem som orsakade uppbrottet måste redas ut och bearbetas. Situationen får inte upprepas. Hemmet måste kunna erbjuda en trygg miljö.

Leticia Rodriguez berättar att Enfoque Niñez hämtat mycket inspiration från systemet i Sverige genom Familjevårdsstiftelsen i Göteborg.

– Jag träffade Carina Håkansson från Familjevårdsstiftelsen på en konferens i Norge 2006, och sedan dess har vi haft tät kontakt. Deras erfarenhet av den här typen av arbete har varit enormt viktigt för oss och ett stort stöd i uppbyggnaden av vår organisation och vårt sätt att arbeta.

– Trots geografiskt avstånd och socioekonomiska skillnader finns det flera likheter mellan våra länders institutioner och hur man ser på brukaren. Kontakten har även hjälpt oss att positionera oss i vår lokala kontext, berättar hon.

Carina Håkansson har hållit öppna föreläsningar när hon besökt Paraguay och på Familjevårdsstiftelsens internationella konferens *Närvaro och delaktighet* i Göteborg i april är Leticia Rodriguez en av föreläsarna.

FÖR LAURA CUBILLA, SOM TOG HAND OM lilla Milagros, väcktes intresset för att ta emot en baby i familjen efter att hon sett ett inslag om Enfoque Niñez på tv. Hennes man var på jobbresor och Laura Cubilla låg i sängen, sjuk i influensa, och zappade mellan tv-kanalerna. Hon fastnade för en intervju med några av dem som jobbar med Enfoque Niñez.

– Jag ringde upp organisationen direkt för att få veta mer och sedan ringde jag min man och sa ”Vet du, jag har bestämt att vi

ska bli familjehemsföräldrar.”

Laura Cubilla och hennes man Norman har varsin 17-årig son, Alberto och Nicolás, från tidigare förhållanden, så att ta in nya medlemmar i familjen ansåg hon att de kunde. Även maken nappade på idén och kort därpå började de på Enfoque Niñez kurs för blivande familjehemsföräldrar.

– Men vi hann bara gå en gång så ringde de och berättade att de akut behövde en familj till en fyra månader gammal bebis. Till Guillermo.

Laura Cubilla reser sig från den vita skinnsoffan och går fram till ett stort skåp i robust trä. I trädgården utanför fönstret glittrar solen i familjens pool, två små hundar står vid glasdörren och kryper nästan ur skinnet i sin iver över att få bli insläppta. Laura låtsas inte om dem. Hon öppnar träskåpet och kommer tillbaka med bilder på Guillermo och de andra barnen som passerat familjens famn.

– Så här såg han ut när han kom till oss, och den här bilden är från förra gången vi träffade honom, berättar hon och ler med hela ansiktet.

Guillermo stannade hos familjen i sex månader, sedan adopterades han av sin moster.

ATT SKAPA EN TRYGG OCH FAST TILLVARO för barnet i den biologiska familjen, eller i en adoptionsfamilj, är målet för Enfoque Niñez. Ofta krävs det dock mycket jobb för

att bygga upp en relation mellan familjehemet och den biologiska familjen. Fördomarna mot den biologiska familjen är många. Det är i de flesta fall svårt för både familjehemsfamiljen och myndigheter att förstå hur någon kan överge sitt barn. Och ännu svårare att acceptera att de sedan ska få tillbaka barnet som de en gång svikit.

Enfoque Niñez anser att det bästa sättet att demontera fördomarna är att synliggöra den bakomliggande orsakerna till varför det blivit som det blivit. Att låta familjemedlem-

”Barnen vill alltid hem. Men familjehemet kan fortsätta att fungera som ett stöd och som bonusfamilj för barnet, och även för barnets biologiska familj.”

marna i den biologiska familjen dela med sig av sin historia. På så sätt skapas både förtroende och förståelse och oftast inser familjehemsföräldrarna att vem som helst kan hamna i en svår situation – att det inte är något de biologiska föräldrarna valt. Och att alla inte har samma förutsättningar att ta hand om ett barn.

Laura Cubilla berättar att just det där, med den biologiska familjens situation, har varit svårt. Hon och hennes make lever ett gott liv, hon är hemmafru, Norman jobbar som

konsult, de har ett vackert och bekvämt hem och barnen studerar i bra skolor. En verklighet som ofta skiljer sig avsevärt från de biologiska familjernas vardag.

– Guillermos moster som adopterade honom och hennes familj är jättegulliga, men de är fattiga. Jag skakades lite av att se hur de bodde. Det var svårt. Den dagen vi lämnade ifrån oss Guillermo grät min man hela dagen. Han var tvungen att stanna hemma från jobbet, berättar Laura Cubilla.

Erfarenheten har fått Laura och hennes make att inse att det är viktigare att fokusera på kärlek och omtanke med barnen de tar hand om, än materiella lyxprylar och dyr babytmat som den biologiska familjen sällan har råd att fortsätta ge dem. Insikten har varit viktig även för de egna

sönerna. Laura tycker att de båda mognat mycket under de två år som familjen fungerat som familjehem.

– Nu har de fötterna på jorden mer än innan, och de har lärt sig att uppskatta det de har efter att de sett att barnen vi tar hand om ibland inte har något alls. Ingen mamma, ingen pappa, ingenting.

De enorma ekonomiska skillnaderna mellan olika samhällsklasser i Paraguay är också något Enfoque Niñez vill uppmärksamma genom sitt arbete. I huvudstaden Asunción

ANNONS

i SOCIAL- POLITIK är alla OLIKA

**Starka, sköra, smarta,
sjuka, arga, coola,
modiga, förtvivlade,
unga, gamla,
kritiska, kreativa,
ilskna, ledsna,
fattiga, häftiga,
t o m förälskade
och glada –
men bara ibland.**

**Orka?
Prenumerera genast!**

www.socialpolitik.com

Bild: Ismo Helen

räcker det att promenera några kvarter från statskärnan för att mötas av kåkstäder där människor bor i extrem fattigdom, utan vatten och avlopp och med endast några korrugerade plåtar som skydd mot regn och kyla.

Ofta handlar det om människor som tillhör de olika ursprungsfolken. De har lämnat sina hembyar på landsbygden för att försöka få arbete i staden. Det traditionella självförsörjande jordbruket har blivit allt svårare att leva av och slås mer och mer ut av storskaligt industrijordbruk, som är effektivare genom konstgödsel och bekämpningsmedel. Men det är svårt för dem att hitta fasta arbeten i städerna. Alternativen är inte sällan att sälja frukt, hantverk eller andra prylar på gatan – eller att prostituera sig.

Genom sitt arbete vill Enfoque Niñez visa att människor väldigt sällan är fattiga för att de inte vill arbeta, det finns alltid en historia bakom.

FÖR FAMILJEN CUBILLA HAR DE omhändertagna barnen blivit en del av livet. Laura säger lite skämtsamt att hon gift sig med Enfoque Niñez och att de kommer att fortsätta ta emot barn så länge de orkar.

– Våra vänner frågar ofta hur vi har energi att ta hand om bebisarna och hur vi fixar att lämna dem ifrån oss när en permanent familj har hittats åt dem. Och visst är det svårt, men vi accepterar att det är så det är.

Leticia Rodriguez på Enfoque Niñez be-

rättar att de jobbar mycket med att övertyga både vuxna och barn om att relationen mellan det omhändertagna barnet och familjehemmet inte alls behöver ta slut bara för att barnet flyttar. Och att uppbrottet inte behöver bli dramatiskt.

– Många tror att framför allt större barn som fått bo i familjehem inte ska vilja flytta hem till sin biologiska familj igen, för att det haft det bättre i familjehemmet. Men den situationen har vi aldrig ställts inför. Barnen vill alltid hem. Men familjehemmet kan med fördel fortsätta att fungera som ett stöd och som bonusfamilj för barnet och även för barnets biologiska familj.

Laura Cubilla och hennes familj har mer eller mindre regelbunden kontakt med barnen de tagit hand om.

– När barnens dags firades nyligen träffade vi barnen och deras nya familjer på Enfoque Niñez. Då såg vi att de var glada och mådde bra. Det känns jätteskönt och det värmer att veta att vi är en del av den process som fört dem dit de är idag, säger Laura Cubilla.

karlssonlisa@yahoo.com
linn_bergbrant@hotmail.com

Enfoque Niñez startade 2005. I dag har man närmare 70 familjehem i sitt nätverk. De placerade barnen är i genomsnitt tre år gamla, men från att ha varit mestadels spädbarn tar man även emot tonåringar.

85% flyttar efter en tid tillbaka sin biologiska familj – eller adopteras. Enfoque Niñez har 20 anställda, finansieras av privata företag, projektpengar från staten och ideella organisationer.

Paraguays folkmängd är drygt sex miljoner. Omkring 35% lever i fattigdom, av dessa cirka 20% i extrem fattigdom. Samtidigt är fördelningen av landets tillgångar bland de ojämligaste i världen. 2% av invånarna i Paraguay äger 85% av jorden medan en stor del av invånarna på landsbygden är jordlösa.

LÄS VIDARE

www.enfoque.org.py
Leticia Rodriguez från Enfoque Niñez är en av föreläsarna på den internationella konferensen **Närvaro och Delaktighet** i Göteborg 25-27 April 2013. Information: www.familjevardsstiftelsen.se

Ordinary Life Therapy, Carina Håkansson, Taos Institute Publications 2009.
Att rymma både och, Carina Håkansson, Mareld 2007.
Det utvidgade Terapirummet, Carina Håkansson, Bjurner och Bruno 2000.

ANNONS

För Baggium Vård & Behandling är barnens behov i centrum.

Hos oss finns en plats för alla barn

Baggium V&B AB är ett företag inom Humanakoncernen. Vi tillhandahåller samhällsnyttiga tjänster där vi erbjuder vård- och behandling av barn och ungdomar med mångkulturell bakgrund.

Vi har 20 års erfarenhet av att arbeta med barn från hela världen. Vi har en hel vårdkedja vilket innebär att vi kan erbjuda alla placerade ungdomar den omsorg eller behandling de behöver. Till våra enheter har vi dessutom en resursskola med hög lärartäthet och små elevgrupper.

Vi har också en psykologienhet med kompetens i kris och trauma för att möta barn och ungdomar som placeras inom organisationen på bästa sätt. Våra ungdomar ska möta de mest kompetenta behandlarna för de behov som de har. Vi har personal från hela världen som möter barn från hela världen i nu-Sverige.

Tillsammans skapar vi en ny värld!

Vår behandlingspersonal är utbildad i BBIC, MI, ART, LF. Vi har ramavtal med över 70 svenska kommuner.

Våra tjänster:

- HVB-hem
- Familjehem
- Öppenvård
- Eftervård
- Resursskolor
- Psykologienhet
- Utredning
- Akutplaceringar
- Hedersproblematik och skyddsbedömningar

Målgrupper:

- Multietniska ungdomar i riskzonen
- Ensamkommande barn & ungdomar 12-20 år.
- Vård & Behandling av flickor och pojkar 12-22 år.
- Placeringar enligt SoL och LVU.

BAGGIUM VÅRD & BEHANDLING AB

För mer information om våra enheter och tjänster besök: www.baggium.se

Baggium
en del av Humana

Fosterbarn med framtidsschans

Alla omhändertagna barn vanvårdades inte i Sverige förr. Det fanns en omtanke om barn i tidigt 1800-tal – om än mera moraliskt inriktad. Det visar verksamheten på "Fosterbarnens ö".

Några mil söder om Stockholm ligger sommarparadiset Gålö. Här placerades barn från Stockholm hos arrendebönder för att få en ny tillvaro. Verksamheten drevs av *Prins Carls uppfostringsinrättning*. Under cirka 80 år skickades närmare 1 000 barn till ön varje år, mest pojkar.

I boken *Fosterbarnens ö* beskriver Johanna Sköld verksamheten 1830–1939. Hon menar att man skall se framväxten av Fosterbarnens ö som del i ett samhälle i förändring. Liberala krafter med större tilltro till individens fosteran ställdes mot tidigare patriarkala uppfostringsideal i debatten om hur utsatta barn skulle hantearas. Gålö var ett utopiskt projekt av sin tid, radikalt och framsynt.

Med dagens debatt i minne om hur *Vanvårdsutredningen* beskrivit hur placerade barn haft det, är Gålö ett positivt försök i att fostra barn inför framtiden.

Stockholm växte så det kna-

kade i början av 1800-talet, brottsligheten ökade, den sociala utslagningen var stor med missbruk, trångboddhet och hög arbetslöshet. Industrialismen förde med sig barn som drev omkring när föräldrarna gick till fabrikerna. Revolutionära vindar runt Karl Marx läror blåste till uppror. Underklassen kunde hota det bestående, befarade de mera besuttna.

RADIKALA KRAFTER ansåg också att barn inte skulle bestraffas utan "förbättras". En "ordentlig familj" var grunden. Genom att stimulera relationerna mellan familjemedlemmarna kunde underklassen reformeras. Samtidigt ansågs underklassen inte kunna ta hand om och fostra sina barn. De borde räddas undan skadliga hemmiljöer. Här blev uppfostringsinrättningen på Gålö en viktig del, skriver Johanna Sköld.

Flera aktiva inom Prins Carls uppfostringsinrättning var en-

Skolan var central i fosterbarnens vardag på Gålö.

gagerade i den uppsökande fattigvården och i skolan, som ansågs vara platsen att nå alla barn. På Gålö var skolan obligatorisk långt innan den allmänna folkskolestadgan kom 1842. Alla fosterbarn skulle gå i skolan fyra timmar per dag, de fick inte arbeta innan skolan började och de skulle ha tid att göra sina läxor. De fick dessutom ett extra sjätte skolår för att förberedas för arbetslivet. Det innebar att fosterbarnen på Gålö fick en bättre skolgång än böndernas egna barn, som ofta fick vara hemma för att hjälpa till.

Så småningom infördes studiecirklar för fosterföräldrar. Dåtidens barnideologer såg nämligen lika allvarligt på att

fostra arrendefamiljerna för att fosterbarnen skulle bemötas som andra barn. De skulle ha en ordentlig uppsättning av sommar- och vinterkläder. Utrustningslistan var lång och ansvariga inspekterade att listan följdes. De familjer som inte levde upp till kraven förlorade sina arrenden.

FOSTERPOJKARNA lärdes upp inom jordbruk och fiske. Senare placerades även flickor på Gålö och familjerna började producera allt material som användes till kläder på gårdarna, samtidigt som flickorna fick en kunskap i vävning och sömnad. Det kallades för "Hus- och hemslojd". Man hade kurser i vävning för flickor och

ANNONS

Familjehemsbanken - en viktig mötesplats
för alla som arbetar inom familjevården

Välkommen du också!
Besök oss på www.familjehemsbanken.se

korgflätning för pojkar. Senare infördes träslojd och skolkök. Man hade en vidare läroplan än den "vanliga" skolan med ämnen som hushållsekonomi, trädgårdsskötsel, gymnastik. Pojkar hade avancerad matematik.

Gälöbarnen hade så gott som ingen frånvaro. I "vanliga" skolan kunde frånvaron ligga på i snitt 75 procent i riket vid den tiden.

När en familj lämnade sitt arrende blev barnen kvar i huset, om inte familjen ansökte om att få ta dem med sig. Det sågs som en trygghet att få bo kvar i sitt hem på ön och behålla sina kamrater. Den nya familjen hade att ta hand om de barn som redan bodde där. Fosterfamiljen fick inte ha för många egna barn och max fyra placerade barn. Alla skulle ha en ordentlig sängplats precis som andra i huset.

DET MAN KAN UNDRÄ är hur familjerna orkade att både vara fosterhem, biologisk familj, bönder samt uppfylla alla måsten som ålades dem? Det började också knaka en del i verksamheten när bönderna krävde bättre ersättning. Fosterhemslönen var inte nog att leva på, inkomsterna från övrig verksamhet var oftast den största med fisket som dominerande inkomst. Fosterhemsersättningen utgjorde avdrag på arrendekostnaden och summan berodde på gårdens storlek och antal barn.

I slutet av 1930-talet upphörde verksamheten. I Stockholm inrättades en kommunal Barnavårdsnämnd. Några år senare las uppfostringsinrättningen ner. De pengar som fanns kvar blev grunden till Gälöstiftelsens sociala fond för barn och ungdomsverksamhet.

I mångt och mycket kan en hel del överföras till dagens debatt och allt var kanske inte så idylliskt som det låter.

Men visst måste Gälö varit ett bättre alternativ än den institutionsverksamhet som sedan växte fram i Sverige? Eller den tidigare fattigvården för barn. Och som en liten reflektion tycker jag nog att deras syn på de placerade barnens skolgång var betydligt radikalare än nutida. Familjehemsplacerade barns skolgång har uppmärksammats som ett problem de senaste åren. På Gälö såg man skolan som en självklart viktig faktor för barnen inför framtiden.

anne.skaner@bredband.net

Anne Skåner är samhällsdebattör, aktiv inom Samhällets styvbarn, bloggare och cirkelledare inom Arvsfondsprojektet SocialAktion www.socialaktion.nu

LÄS VIDARE

Johanna Sköld, *Fosterbarnens ö, Prins Carls uppfostringsinrättning och verksamhet på Gälö 1830-1939*, Stockholmia Förlag, 2012.

RFMA Riksförbundet mot alkohol och narkotikamissbruk

Konferenser och utbildningar 2013

Bostadens betydelse för rehabilitering av personer med komplexa vård och behandlingsbehov samt missbruk. **Onsdag 10 april**

Bostaden har avgörande betydelse för människors fysiska och psykiska välbefinnande. Hemlösheten undergräver på samma sätt självrespekten och den enskildes förmåga att ta hand om och förändra sitt liv.

Exempel ur dagens program:

- Genomgång av de grundläggande ideerna om bostadens betydelse när det gäller rehabilitering; *Marcus Knutagård, universitetslektor, Lunds universitet.*
- Erfarenheter från Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg om bostadens roll i behandlingsarbetet; *Per Holm, Marie Hedström, Marcus Knutagård och Maria Andersson.*
- Om implementering av ny verksamhet; *Staffan Johansson, professor i Göteborg*
- Bostadsföretagens syn och erfarenheter av bostäder till personer med komplexa vård- och behandlingsbehov samt missbruk; *Fredrik Juhnell, enhetschef, Svenska Bostäder, Stockholm.*
- Redovisning av en utvärdering av bostadens betydelse; *Mats Blid, lektor i socialt arbete, Mittuniversitetet.*

Tid: Onsdag den 10 april 09.00 - 16.00. **Sista anmälan:** 3 april

Plats: ABF huset i Stockholm, Sveavägen 41 (Sandlersalen).

Pris: 750 kr inkl. för- och eftermiddagskaffé.

Mot en bättre missbruks- och beroendevård - möjligheter att utveckla den lokala missbruks- och beroendevården. **Torsdag 30 maj**

Tillkomsten av de nationella riktlinjerna för fem år sedan och den under år 2011 avslutade Missbruksutredningen har lett till att missbruksvården blivit föremål för ny uppmärksamhet och diskussion. Diskussionen har i huvudsak rört ambitionerna att göra missbruks- och beroendevården evidensbaserad samt för- och nackdelar med nuvarande ansvarsfördelning mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård. En fråga som fått betydligt mindre uppmärksamhet är den om hur verksamhetens organisering på lokal nivå kan påverka utvecklingsmöjligheter och kvalitet i verksamheten.

Exempel ur dagens program:

- Lokal behandling av alkohol- och narkotikamissbruk i Danmark; *Mads Uffe Pedersen, professor, Aarhus universitet*
- Åt var och en vad hon behöver - om möjligheter att göra den lokala missbruksvården till en lärande organisation; *Jan Blomqvist, professor, Sthms Universitet.*
- Arbetet med riktlinjer för rusmedelsvården i Norge; *Espen Andreas Enoksen, cand. polit., Stavanger.*
- Kommentarer till förmiddagens föreläsningar.; *Lotta Persson, socialdirektör, Botkyrka kommun, Åsa Magnusson, verksamhetschef, Beroendecentrum Malmö*

Tid: Torsdag den 30 maj, 09.00 - 15.20. **Sista anmälan:** 24 maj

Plats: ABF huset i Stockholm, Sveavägen 41 (Katasalen)

Pris: 750 kr inkl. för- och eftermiddagskaffé.

För mer information och anmälan:

Anmälan görs med namn, adress och ev. arbetsställe till Tore Karlsson på adress: tore.karlsson@karlssonkonsult.se. (anmälan är bindande).

Vid frågor välkommen att kontakta ovanstående på tfn 070-556 18 60 eller läs mer på vår hemsida www.rfma.se

RFMA • Box 450 62 • SE-104 30 Stockholm

www.rfma.se

Fattiga barn finns

Men bilden av barn i trasiga skor skymmer sikten

Grupper av barn i Sverige har en oacceptabelt låg levnadsnivå. Det råder vi inte bot på genom kortsiktiga filantropiska insatser, utan genom generella socialpolitiska lösningar.

Text: Torbjörn Hjort & Hans Swärd

Bild: Bibbie Friman

De senaste sex-sju åren har vi av och till haft en diskussion om den så kallade *barnfattigdomen* i Sverige. Frågan har fått förnyad aktualitet genom Uppdrag Granskningens program i mitten av januari och den efterföljande debatten.

Vi har nyligen medverkat i antologin *Fattigdom utan gränser* där bland andra 15 forskare beskriver fattigdomsfrågan, både historiskt och i nutid. Enligt vår mening råder det knappast någon tvekan om att fattigdom av olika djup och karaktär under barndomen är ett allvarligt problem som behöver synliggöras och diskuteras. Men de här ambitionerna lyckats man sällan uppfylla i de återkommande fattigdomsdebatterna.

Det finns få andra samhällsproblem där diskussionen genomsyras av så många förenklingar, så mycket moraliska och ideologiska bedömningar och så lite handlat om de fattigas problem.

Den nederländske sociologen Abram de Swaan (1988) har så träffande konstaterat *"De fattigas problem är att hålla sig vid liv, men fattigdomsproblemet är de rikas problem"*. Som alltid är det journalister, företrädare för välgörenhetsorganisationerna, välfärdsbyråkrater, politiska ideologer, välfärdsforskare och så vidare som utifrån sina intressen och premisser diskuterar de fattiga. Om de fattiga får komma till tals är det på de icke fattigas premisser.

Den polske historikern Bronislaw Geremek skriver i sin bok *Den europeiska fattigdomens betydelse* (1991) att de ständiga

"Om det långsiktigt ska göra skillnad för de fattiga barnen krävs generella socialpolitiska insatser."

ideologiska striderna och de stora kontroverserna om fattigdomen sällan handlat om de fattigas liv utan om andra frågekomplex, nämligen:

- Vilket är det bästa sättet att benämna och kategorisera de fattiga?
- Vilken är den rätta definitionen av fattigdom och de bästa mätmetoderna?
- Är det individens misskötsamhet eller brister i samhället som bäst förklarar fattigdom?

VI MENAR ATT VIKTIGA ELEMENT i Gere-mecks observationer går igen i den nu aktuella diskussionen om barnfattigdomen i Sverige. Sedan tidigare har fattigdomsbegreppet varit omdiskuterat och det har förekommit många alternativa begrepp som låginkomsttagare, underprivilegierad, marginaliserad, utsatt, i utanförskap, socialt exkluderad, låg inkomststandard och så vidare. Eftersom det inte finns någon vedertagen definition av fattigdom kan var och en lägga sin egen innebörd i begreppet.

Internationellt är begreppet *Child Poverty* etablerat och det finns metoder för att göra mätningar. Men de här måtten är knappast relevanta för rika välfärdsdemokratier där barn inte behöver dö av hunger eller behandlingsbara sjukdomar. Efter välfärdsstatens tillkomst har inte begreppet barnfattigdom varit så vanligt i Norden. Det är främst efter 2006 begreppet kommit till ökad användning på förhållanden i Sverige. *"Tidigare fanns inte begreppet barnfattigdom. Nu har Rädda Barnen satt frågan på dagordningen"* heter det i Rädda Barnets tidning *Barn* nr 1 2006.

Många andra har sedan okritiskt hakat på begreppet till exempel Majblomman och BRIS samt en del andra frivilligorganisationer. Någon organisation har senare slutat att använda det. Begreppet har också förekommit flitigt i den politiska diskussionen. I valkampanjen 2010 förekom det i pressen en upprörd diskussion om huruvida barnfattigdomen hade ökat eller minskat. Söker man på begreppet i tidningsdatabaser i dag får man många träffar och det har blivit vanligt förekommande.

Språkanvändningen spelar en central roll när man talar om olika sociala problem. De begrepp man använder ger problemet sitt utseende och påverkar vårt sätt att tänka om det. Att man sammanfogat två laddade begrepp som *"barn"* och *"fattigdom"* har säkert gjort att begreppet blivit så populärt.

DET FINNS NÅGOT SYMPATISKT i att barnen synliggörs. I dag är allt fler överens om att vi i större utsträckning bör bry oss om barnen, se dem som egna subjekt och anlägga ett barnperspektiv. Att begreppet fokuserar på barnen och inte föräldrarna skulle teoretiskt sett också kunna innebära att man kommer ifrån en gammal tankefigur om värdiga och ovärdiga fattiga som ständigt genomsyrat fattigdomsdebatterna. Det är lätt att hävda att det är familjernas misskötsamhet, snarare än strukturella förhållanden, som orsakat de fattiga familjernas problem. Barn är lättare att se som oförskyllt fattiga än vuxna, eftersom de inte har samma förmåga att orsaka ekonomiska problem själva eller gör felprioriteringar i ekonomiskt avseende.

Men som flera forskare har visat är det, trots det tilltalande i att tala om barnfattigdom, ett i grunden problematiskt begrepp av flera skäl.

Det är inte helt enkelt att överföra ett begrepp från en kontext till en annan, särskilt om man inte tillräckligt förklarar begreppets

**”1 186 barn har berörts av
vräkning och 7 561 barn av en
ansökan till kronofogden om
vräkning.”**

innebörd. Människor som har förknippat begreppet med situationen i världens fattigaste länder har kanske svårt att koppla begreppet till förhållanden i de länder som har utvecklat en omfattande familjepolitik som kompenserar större kostnader för barnfamiljerna med barnbidrag, fria skolmåltider, förskola och skola.

Talet om barn som inte kan äta sig mätta flyttar fokus från olika barns mycket ojämlika levnadsförhållanden.

Begreppet barnfattigdom används dessutom inte i den statistik som många uttalanden om barnfattigdom grundar sig i, till exempel Statistiska centralbyråns (SCB) analyser av hushållens inkomster (låg inkomstnivå) eller när man använder riksnormen för försörjningsstöd som fattigdomsstreck. Inom EU tillämpas begreppet i "risk för fattigdom". Denna risk inträder för de hushåll som har en inkomst som understiger 60 procent av den ekvivalerade medianinkomsten i respektive medlemsland. Inte heller Socialstyrelsens *Sociala Rapporter* använder begreppet när man gör analyser av olika fattigdomsmått. Man har inte heller inhämtat uppgifter om dem som är yngre än 16 år i SCB:s undersökningar om levnadsförhållanden (ULF) där man samlar in uppgifter om befolkningens boende, hälsa, fritid, materiella tillgångar, sociala relationer och så vidare. Visserligen har man på senare tid börjat göra särskilda BARN-ULF, men uppgifterna därifrån är än så länge mycket osäkra och kan inte ge någon sammanhängande bild av levnadsförhållandena för åldersgruppen 0-17 år.

Vi vet således inte av det statistiska underlaget hur familjers inkomster fördelas inom familjen. Flera studier visar att fattiga familjer kompenserar barnen genom att själva avstå från konsumtion. I diskussionen om barnfattigdomen har man ofta inte tagit hänsyn till fattigdomens längd eller gjort

en åtskillnad mellan "income poverty" och "deprivation poverty" (materiell fattigdom) där man även beaktat andra välfärdsindikatorer än inkomst. Denna åtskillnad är vanligt att man gör i annan fattigdomsforskning.

Begreppet barnfattigdom ger en antydning

"det råder knappast någon tvekan om att fattigdom av olika djup och karaktär under barndomen är ett allvarligt problem som behöver synliggöras och diskuteras."

om att begreppet bygger på ett barnperspektiv, något barnorganisationerna ibland ger ett sken av. Men det är i regel ett ovanifrån- och ett vuxenperspektiv som ligger bakom kategoriseringarna och sättet att samla in uppgifter om människor med låg inkomststandard eller begränsad ekonomi. Det är ett känt faktum att fattiga ofta inte själva identifierar sig med de problembeteckningar som andra tillskriver dem.

RISKEN ÄR ATT DEBATTEN OM barnfattigdom i hög grad fokuserar på enskilda barn som går med trasiga skor, inte kan äta sig mätta eller hämta ut sin medicin och på så sätt skymmer strukturella förhållanden som

orsakar mycket ojämlika levnadsförhållanden. Vi vet till exempel att förutsättningarna är mycket olika för barn som växer upp i stadsdelar med fattig respektive välbärgad befolkning. Det gäller inte bara pengar utan också hälsa, arbete, sysselsättning och risk att dö i förtid.

Många familjer i fattiga stadsdelar saknar resurser för att kunna förändra sin situation, till exempel att välja var de vill bo. Ett annat problem för invånarna i de fattiga stadsdelarna kan vara föraktet och missaktningen mot dem.

Barn som bor i dessa om-

råden har kanske inte tidigare sett på sig själva som fattiga, men genom att områdena ständigt omnämns som fattiga problemområden av forskare och journalister, kan barnen komma att förändra sin syn på sig själva och sitt bostadsområde.

Det finns alltid risker med att peka ut särskilda grupper som till exempel fattiga barn. Det kan leda till att olika gruppers behov ställs mot varandra. Det kan leda till selektivt riktade insatser och särbehandling av dessa grupper.

Den nordiska välfärdsmodellen har varit framgångsrik i att tillämpa ett rättighetsbaserat synsätt som bygger på att alla ska ha rätt till en rimlig levnadsstandard, goda fram-

ANNONS

ÄR ALLA MED PÅ KLASS-RESAN?

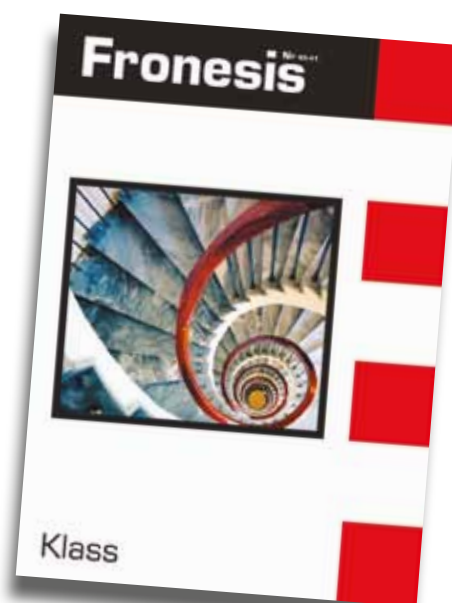
Återigen har klass blivit en fråga i samhällsdebatten. Men ofta begränsas diskussionen till att handla om klassidentitet och inkomstojämlikheter.

I *Fronesis* nr 40-41 introduceras en rad centrala samtida klassteoretiker, samtidigt som vi granskar det svenska klassamhället och de klassmässiga realiteterna bakom vår tids diskussioner om klassresor, utanförskap, fattigdom, medelklass och prekariat.

Med texter av bland andra Beverley Skeggs, Guy Standing, Rosemary Crompton, Lena Sohl, Erik Olin Wright, Étienne Balibar, Irene Molina, Mikael Börjesson, Loïc Wacquant, Mattias Bengtsson, Lena Martinsson och Pierre Bourdieu.

»Klass«, detta lilla omtumlande, belastade, befriande ord, syns diskret på omslagssidan till det nya numret av Fronesis, landets tyngsta och mest genomarbetade tidskrift. Fronesis ägnar sig åt idékritik, inte åt klasshat. Den skriver inte paroller som »klass mot klass«; den analyserar det nya klassamhället.

Olle Svenning, *Helsingborgs Dagblad* den 20 december 2012

I *Fronesis* finner du vår tids främsta samhällsteoretiker, i tematiskt välkomponerade volymer. *Fronesis* erbjuder både fördjupning och översiktliga introduktioner. Läs om alla utgåvor på www.fronesis.nu

tidsutsikter, bra hälsovård, god skolundervisning, tillgång till god fritid och delaktighet i samhället och inte utsättas för diskriminering eller exkludering. Om det långsiktigt ska göra skillnad för de fattiga barnen krävs generella socialpolitiska insatser.

En annan risk med begreppet är att det döljer det faktum att barnfattigdom inte är något annorlunda eller något nytt utan berör samma typ av problematik som välfärdsstaten brottats med under flera decennier. Fattigdomen tar sig sannolikt olika uttrycksformer men orsakerna känner vi igen. Det är naturligtvis beklämmande att fattigdom också drabbar barn men vi ska samtidigt ha i åtanke att det finns flera andra grupper till exempel ungdomar, som också befinner sig inom ramen för olika fattigdomsdefinitioner.

NARRATIVA BERÄTTELSE OM ENSKILDA individer är dåliga på att förklara orsakerna till sociala problem eftersom de innehåller moraliska värderingar och tillskriver individen motiv, intentioner och handlingar enligt de värdesystem som majoriteten tycker är överlägsna. Dessa beskrivningar ger en snedvriden eller ofullständig bild av ett socialt fenomen. Om ojämlikheten mellan fattiga och icke fattiga finns kvar kommer också myterna som slår vakt om dessa olikheter att finnas kvar.

Vi vet i dag att många barn har en besvär-

lig situation i dag och utsätts för traumatiserande händelser. För att endast ta ett exempel har bara under de tre sista åren 1 186 barn berörts av en vräkning och 7 561 barn har bott i familjer där en ansökan till kronofogden har gjorts om vräkning. Detta till trots att regeringen har en nollvision mot vräkningar och att det strider mot Socialtjänstlagens stadgande om skälig levnadsnivå.

Vi vet av flera kvalitativa studier att fattigdom i familjen kan drabba barn på många olika sätt. De kan ha svårare än jämnåriga att delta i fritids- och sociala aktiviteter. De kanske inte kan ha samma klädstandard som andra jämnåriga, inte lika stor veckopeng. Det kan vara svårt att upprätta sociala kontakter med kompisar inför risken att uppfattas som annorlunda. Det finns exempel på att barn känt sig exkluderade och utanför under delar av sin uppväxt. De kan också känna olust och skam över sin situation eller bristande självrespekt.

Sådana saker som gemenskap, utbildning, god miljö och möjligheter att påverka sin situation har kommit att få en allt större betydelse, när man diskuterar fattigdom. Enligt detta synsätt bör fattigdom inte bara studeras som ett ekonomiskt tillstånd utan bör också inkludera studier av möjligheter och förmåga att förändra eller påverka sin livssituation att kunna leva ett långt liv, ingå ekonomiska transaktioner eller delta i politiska aktiviteter.

VEM SKA VI DÅ LITA PÅ I DISKUSSIONEN om barnfattigdom? Vi tycker man ska lita på dem som kan hålla isär absoluta och relativa definitioner av fattigdom. Dem som använder sig av etablerade begrepp och kategorier. Dem som inte förnekar att det finns barn som jämförelsevis har en oacceptabel låg levnadsnivå. Dem som förespråkar breda socialpolitiska lösningar framför kortsiktiga filantropiska insatser. Dessutom kan det finnas starka skäl att ta reda på hur barn själva, på sina egna premisser, upplever sin situation.

torbjorn.hjort@soch.lu.se
hans.sward@soch.lu.se

Torbjörn Hjort, docent och universitetslektor i socialt arbete, **Hans Swärd**, professor i socialt arbete, båda vid Lunds universitet.

LÄS MERA

De Swaan, Abram (1988) *In Care of the State*. Cambridge: Polity Press.

Geremek, Bronislaw (1991) *Den europeiska fattigdomens betydelse*. Stockholm: Ordfront.

Swärd, Hans & Engelmarm, Lena (2012) *Fattigdom utan gränser*. Stockholm: Carlssons

ANNONS

NORDISKA VÅRDKONFERENSER ÅR 2013
Välkommen till Stockholm och Sophiahemmet Högskola

2-DAGARSKONFERENSER FÖR PERSONAL INOM VÅRD OCH OMSORG M.FL.

NOPA 2013 - NORDISK VÅRDKONFERENS OM PALLIATIV VÅRD
Det palliativa förhållningssättet inom hälso- och sjukvård
16-17 maj 2013

NODEM 2013 - NORDISK VÅRDKONFERENS OM DEMENSVÅRD
Trygghet för personer med demenssjukdom. Två dagar med fokus på etik och säkerhet för dig som arbetar inom vård och omsorg. Speciellt för undersköterskor, vårdbiträden och anställda inom hemtjänst och äldreboenden.
22-23 aug 2013

NOÄL 2013 - NORDISK VÅRDKONFERENS OM ÄLDREVÅRD
Vilka framtidsvisioner finns och vad görs för att möta de komplexa och växande behoven inom vården av våra äldre.
3-4 okt 2013

NODE 2013 - NORDISK VÅRDKONFERENS OM DEMENSVÅRD
Demensvård i utveckling – den legitimerade vårdpersonalens ansvar?
22-23 okt 2013

BOKA REDAN NU!
www.shh.se

Plats: Sophiahemmet Högskola, Erforsalen, Valhallavägen 91 ingång R, plan 2, Stockholm
Deltagaravgift: 3.500,- exkl moms. Studenter 2.000,- inkl moms (begränsat antal platser)
Luncher, kaffe/te med tillugg och middagsbuffé ingår i priset.
Hotell: Konferensdeltagare erbjuds rabatterat pris för rum på Scandics hotell i Stockholm (rabattkod).

SOPHIAHEMME
HÖGSKOLA

Med barnet i fokus

Utredning • Behandling • Akut placering

Målsättningen med en behandlingsplacering på FAM-huset är att skapa förutsättningar för föräldrarna att själva kunna ta hand om sitt barn och sin livssituation.

Vid utredningar arbetar FAM-huset efter BBIC, Barns Behov i Centrum. Barnet placeras i mitten - och runt omkring finns de faktorer som påverkar barnets välbefinnande och möjligheter att utvecklas. Med barnet i fokus tar vi därför emot hela eller delar av familjen.

Välkommen att ta en kontakt med oss!
Tel: 033 - 21 01 62 • Fax: 033 - 21 01 63
E-post: fam-huset@fralsningsarmen.se

FAM huset • Hagvägen 11 • 513 32 FRISTAD

www.fam-huset.se

Komma här och ha varit med om!

En examen i socialt arbete är inte finare än erfarenhet av den värld socialt arbete verkar i. Släpp fram tystade röster och osynliga perspektiv. Ifrågasätt det nu rådande! På allvar.

Så har jag då traskat hela den långa vägen och befinner mig troligen, i alla fall rent ekonomisk och trovärdighetsmässigt, inom den gyllene medelklassens omhulldande hägn. Våldigt lång resa måste jag säga, och tomt på någon att dela färdminnen med.

Jobbar som socialarbetare och har ingen ågren över hyran. Många stolta högskolepoäng i väskan. Men ibland blir det stelt när jag undrande säger "det ju är vissa här som inte är närvarande och vem ansvarar för det och var anmäler jag felet?"

På tv säger någon i ett program om forskning, att hjärnan inte vet vad den missar eftersom den inte vet att den missar. De som bestämt vilken nivå i röststyrka vi tilldelats på den socialpolitiska arenan i samhället borde suttit bredvid mig och tittat. Kanske hade fungerat som sympatiskt argument och alternativ till mina tålamodsfattiga. Det var ju trots allt en vit, intelligent och gladlynt man utan synliga funktionshinder som visade på olika experiment. Jag vet inte om han var heterosexuell, född av högutbildade föräldrar eller om han var mått. Men ändå.

Eller så skippar vi omformuleringar, förundras lite över läget i skallen och tar vårt medfödda ansvar om vår kanske skitjobbiga medmänniska. I jobbet och utanför. Värnar om att demokrati innebär att röster hörs från några fler än dem med syl till armbåge, plånböcker som megafoner el-

ler trovärdighet byggd på en viss utvald norm.

Jag kan inte riktigt begripa varför det alltid fungerar att säga "Jag har en examen i socialt arbete" men aldrig "Jag har erfarenhet av den världen en examen i socialt arbete verkar i".

Jag hävdar inte att det ena är bättre än det andra! Jag hävdar inte att en egen upplevelse är allas upplevelse! Jag hävdar heller inte att minsta lilla teoretiska kunskap ska bort! Jag hävdar bara att den egna upplevelsen inte ska beläggas med munkavle och förgås av skam. Det finns en hel drös med steg mellan distans och distanslöshet /hålla distans och vara distanslös.

LÅT MÄNNISKOR UTTALA SIG SJÄLVA om sig själva, och upplysa om läget utifrån egen horisont. Ihop med framforskade studier om klassklyftor ger det extremt bra argument i debatten om ett värdigare samhälle.

Utanförskapet är ingen geografisk plats med murar och militärer. Det är en samling påståenden och åsikter som vill fokusera på vår rädsla att avvisas och genom den rädslan få oss att lyda och tystna. Socialpolitiken och dess aktörer, på alla nivåer, måste därför lyssna på tysta röster, släppa in osynliga perspektiv, och ifrågasätta de nu rådande, i mycket högre utsträckning än idag. På riktigt. På allvar. Lämna ifrån sig makt ibland och åter-

ta makt ibland. Blottlägga syftet med begrepp som används och omformulera vid behov. Våga våga att *ett* perspektiv kan hållas för "sanningen". För sin egen skull och för andras.

Låt inte det individuella klassresandet klädd i hollywood-skrud bli normen för fattiga barn att lyckas. Förändra människors livsvillkor så att alla kan ta ställning, med samma demokratiska förutsättningar som grund, till vad de kan tänkas vilja göra i sina liv.

Varför skulle resan hit där jag står behöva vara så lång? Våldigt krångligt att hitta kan jag dessutom informera om. Och när det handlar om att någon gång visa mitt bländande vackra rotsystem tycks somliga behöva skygga, och vika undan blicken.

victoria.olin@vastra.goteborg.se

VICTORIA OLIN är socialarbetare i Göteborg och skribent inom Arvsfonds-projektet SocialAktion.nu

ANNONS

ONÅDIGA LUNTAN
BERÄTTELSE
FRÅN DOM
SOM STÄLLTS
UTANFÖR

Läs hela uppropet på:
www.socialaktion.com

ATT SE BORTOM HINDREN

en dokumentärfilm av
Bo Harringer & Maria Wallin

om att få ett bra jobb

och om alla de resurser som
arbetsgivarna missar

Filmen kan beställas hos Filmateljén
e-post: filmateljen@filmateljen.com - tfn: 0703 891089

Sämre cancervård

Personer med funktionsnedsättning som får cancer har sämre chans än andra cancerpatienter att överleva. Det är en av slutsatserna i Socialstyrelsens årliga lägesrapport.

Kvinnor med funktionsnedsättning får t ex ofta sin bröstcancerdiagnos i ett senare skede än andra. Socialtjänstens personal måste se till att kvinnorna går på mammografiundersökning i tid.

– Vården måste också ta bättre hänsyn till att patienterna kan ha svårt att kommunicera och anpassa sin information efter det, säger Karin Flyckt, samordnare för funktionshinderfrågor på Socialstyrelsen.

Utbildad personal

Allt fler av de mest sjuka äldre får vård och omsorg hemma i stället för på äldreboenden. Andelen har ökat från 66% till 70% mellan 2007–2011.

I gruppen 80 år och äldre

syns även en ökning av andelen som behöver mer än 25 timmar hemtjänst i veckan.

En fjärdedel av de fast anställda saknar yrkesförberedande vård- och omsorgsutbildning på gymnasienivå.

Inom enskilt driven hemtjänst är det mer än en tredjedel som inte har grundkompetens för yrket.

Utvandrar igen

Av personer som invandrade år 1970 hade nära hälften flyttat från Sverige efter tio år, enligt SCB. Att jämföra med 30% av dem som invandrade i mitten av 1990-talet.

För personer som fått asyl i Sverige är det mindre vanligt att återutvandra. Av dessa beräknas 96% finnas kvar efter tio år. Pensionärer och anhöriginvandrare återutvandrar också i relativt liten utsträckning.

Personer helt utan inkomst har mer än dubbelt så stor benägenhet att utvandra som de som har ett arbete.

Våld i nära relationer...

Utväg Skaraborg är en myndighetsövergripande samverkan i arbetet mot våld i nära relationer.

UTVÄGSMODELLEN – bygger på en helhetssyn när det gäller våldet, familjen, samhället och dess insatser.

Utbildningar vår 2013:

- Att leda gruppverksamhet för personer med intellektuell funktionsnedsättning. "Schyssta relationer". Den 7-8 febr i Skövde, 2 dagar.

- Att leda gruppverksamhet för barn som upplevt våld i familjen inkl. parallell föräldragrupp. Den 29-31 maj i Skövde, 3 dagar.

forts.

- Att leda gruppverksamhet för kvinnor som upplevt våld i en nära relation. 29-31 maj i Skövde, 3 dagar.

Utbildningar höst 2013:

- Att leda gruppverksamhet för barn, den 4-6 sept, 3 dgr.
- Att leda gruppverksamhet för kvinnor den 4-6 sept, 3 dgr.

För information och anmälan/intresseanmälan se hemsidan www.utvag.se

Sävik
Behandlingshem

Ett företag inom
team:olivia

"Ett verkligt möte med en annan människa skakar alltid vår egen värld" citat av Rollo May

Vi har sedan etableringen 1994 valt att arbeta med män från 18 år, med missbruk/beroende i kombination med olika typer av samsjuklighet såsom; personlighets-/interpersonell problematik, neuropsykiatrisk problematik (ADHD/ADD), Aspergers syndrom samt män med utagerande och kriminell problematik.

Eftersom vi fäster stor vikt vid att samla kunskap om klienten genomför vi multiaxiala utredningar (axel I-V) enligt DSM-IV på samtliga klienter. Vidare genomförs även neuropsykiatriska utredningar på begäran av uppdragsgivaren.

Vår strävan är att hämta kunskap från aktuell forskning samt att arbeta utifrån evidensbaserade metoder och teorier.

Vår teoretiska grund är anknytningsteori och vi arbetar metodologiskt enligt kognitiva och beteendearbetande metoder. Kunskap, helhetssyn och flexibilitet utgör grunden i vårt förhållningssätt med våra klientkategorier.

Vi har specialinriktade kognitiva och beteendearbetande program för de klientgrupper vi inriktar oss emot.

Det behandlande teamet består av läkare, sjuksköterskor, psykolog, kognitiva beteendeterapeuter, beteendevetare och övrig behandlingspersonal.

Sävik behandlingshem
Box 61, 783 22 SÄTER
Tfn: 0225-566 30

www.savik.se

Vem är brukare?

Kan en brukare representera andra brukare än sig själv?

Under Mobiliseringskursen i Lund förväntas ingen "brukare" stå för mer än sina egna specifika erfarenheter. Det är gott nog och kan tillföra utbildningen i socialt arbete viktig kunskap.

Text: Cecilia Heule & Arne Kristiansen

Bild: Ceculia Heule

Brukare och brukarperspektiv är frågor som ofta står på agendan när man numera diskuterar socialt arbete. Det är förstås glädjande, eftersom brukarnas erfarenheter är nödvändiga i utvecklingen. Det gäller såväl inom utbildningar som i forskning och i praktiskt socialt arbete. Det finns dock problem som är kopplade till hur brukarbegreppet används i olika sammanhang.

Brukarbegreppet började användas på 1980-talet i diskussioner om den offentliga sektorn. Från början gällde det alla typer av offentliga tjänster – barnomsorg, skola, bibliotek, arbetsförmedling, sjukvård etc. I slutet av 90-talet blev *brukare* vanligare inom socialtjänsten, som en ersättning för *klient*.

Ett av problemen är att brukarbegreppet kan definieras på olika sätt; alltifrån alla medborgares användning av samhällstjänster till den som söker hjälp hos socialtjänsten på grund av fattigdom, alkohol, droger eller andra problem. Mot bakgrund av de nedskärningar som skett inom bland annat missbrukarvården, finns det många exempel på hjälpsökande som nekas den hjälp de vill ha, men ändå benämns brukare. Begreppet används alltså även om behövande som inte fått någon samhällsservice.

GENOM ATT ERSÄTTA KLIENTBEGREPPE med *brukare* ville man betona att de människor som behöver samhällets stöd är aktörer, som ska vara delaktiga i utformningen av vård och behandling. I detta finns en risk för att

det uppstår en form av ideologisk fraserings (Sundin, 1975). Det vill säga att bytet av begrepp inte beror på att innehållet i värden har förändrats, utan det är snarare frågan om en ytlig anpassning för att ge intryck av att man lever upp till nya vårdideologiska krav.

Om man ser till utvecklingen av brukarinflytande i samhället, så har det skett en positiv utveckling för människor med olika fysiska och psykiska funktionshinder. Införandet av LSS 1994 är en tydlig markering av att människor med funktionsnedsättning har lagstadgade rättigheter till inflytande och kontroll över sin tillvaro.

När det gäller människor med missbruksproblem, fattiga eller som lider av psykisk ohälsa har utvecklingen inte varit lika gynnsam. Vi skulle snarare hävda att i socialt ar-

"Vi försöker undvika både brukare och klient. Hos oss är personer som har dessa erfarenheter studenter eller föreläsare."

bete finns det mycket som tyder på en mer paternalistisk och mindre brukarorienterad inriktning visavi missbrukare, fattiga och människor med psykisk ohälsa, än hur det såg ut i början av 1980-talet då Socialtjänstlagen var ny.

BRUKARBEGREPPE I ALLA FALL NÄR VI talar om de människor som tillhör socialtjänstens målgrupper, tar sin utgångspunkt i människornas behov av hjälp med sina problem och svårigheter. Risker är då att ordet *brukare* kan bidra till stigmatisering. Forskaren Peter Beresford menar att engelskans *service-user* kan ge en förenklad bild av de människor som är föremål för olika sociala insatser, som fokuserar på deras problem. Bilden av deras identitet kopplas till den vård de

erbjuds, medan de i själva verket kan vara mycket kritiska till den. En liknande diskussion för Järvinen och Mik-Meyer (2004) som menar att den sociala praktiken kan få förödande konsekvenser om man reducerar människors identiteter till att vara en organisations klienter eller brukare.

Det finns många personer som till följd av ett långt liv som marginaliserade på grund av till exempel missbruk eller psykisk ohälsa utvecklar en identitet som brukare eller "före detta". Många av dem gör viktiga insatser inom olika brukarrörelser.

Givetvis ska man vara ödmjuk inför deras erfarenheter, men också vara medveten om att det finns en risk för att de kan fastna i samhälleligt underordnade kategorier och identiteter (Kristiansen, 1999). Som Börjesson och Palmblad (2003) visar kan klassificering av människor utifrån deras problem bidra till att upprätthålla maktstrukturer i samhället.

Det finns en lång historia av personer och organisationer som sagt sig företräda människor med olika sociala problem, inte minst på missbruksområdet. Det vi idag kallar *brukarorganisationer* har länge haft en stor legitimitet (t ex Länkrörelsen, AA, Verdandi och RFHL), och har i samhällsdiskussionen fått uttala sig om missbruksproblem.

De har också på uppdrag av olika myndigheter gett vård och behandling åt missbrukare och står idag för en relativt stor andel av missbrukarvården i Sverige. De flesta som arbetar med missbrukarvård i dessa organisationer är personer med egen bakgrund av missbruk, som genomgått den behandling de arbetar i. De kallar sig ofta *brukare* eller "före detta missbrukare" och använder sina egna erfarenheter från missbruket medvetet och öppet i behandlingsarbetet.

Mobiliseringskursen i Lund håller Framtidsverkstad på ekologiska gården Ecotopia, Österlen hösten 2012.

Givetvis är egna erfarenheter av missbruk ofta en viktig resurs i missbrukarvården, för att kunna förstå och vara en förebild för de människor som man ska ge stöd på vägen mot ett liv utan missbruk. Detta ifrågasätter vi inte. Vad vi ifrågasätter handlar om representation och företrädarskap och om det i detta sammanhang inte är missvisande att kalla dem som arbetar i brukarstyrd behandling för *brukare*. De är snarare socialarbetare och producenter av missbrukarvård.

ETT VANLIGT SÄTT FÖR KOMMUNER och myndigheter som vill ta in brukarperspektivet i sina verksamheter är att bilda brukarråd med representanter från brukarorganisationer och andra typer av frivilligorganisationer.

Brukarråden kan se olika ut beroende på vem som företräder brukarna. Ibland kan det vara människor med egna erfarenheter av ett visst problem. Men det händer också att de företräds av personer, som inte själva har varit brukare men som är verksamma i frivilligorganisationer på det sociala området. Cowden och Singh (2007) menar, utifrån brukarråden i Storbritannien, att det finns en risk för att man låter enstaka representanter från ett fåtal brukarorganisationer (som de benämner "expert consultants") återkommande representera en stor och vanligtvis heterogen grupp människor. Det kan medföra stagnerade berättelser och

brist på representativitet.

I Sverige har brukarråden endast en rådgivande funktion och de får i praktiken sällan ett reellt inflytande på utformningen av vård och behandling. Det ökar risken för att brukarråd utnyttjas i ideologisk fraserings när propåer från Socialstyrelsen om brukarinflytande kommer i konflikt med kommunala omprioriteringar som drabbar socialtjänsten.

SOCIALHÖGSKOLAN I LUND HAR sedan flera år ett omfattande samarbete med människor från olika typer av brukarorganisationer, framförallt på Mobiliseringskursen på socionomutbildningens sista termin. Det har gjort oss uppmärksamma på hur viktigt det är att vi är medvetna om hur vi själva förhåller oss i vårt arbete, för att försöka undvika att bidra till stigmatisering och de problem som finns kring företrädarskap och representation.

Vi försöker exempelvis undvika både *brukare* och *klient*. Hos oss är personer som har dessa erfarenheter *studenter* eller *föreläsare*. Många av våra samarbetspartners från olika brukarorganisationer bär på intressanta och viktiga erfarenheter och kan få uppdrag som föreläsare på våra kurser för att till exempel berätta om hemlöshet, fosterhemsplaceringar och anstaltsvistelser. Då presenterar vi dem som föreläsare som på grund av sina erfarenheter har en viss kompetens som be-

hövs i undervisningen på Socialhögskolan.

Ibland måste vi påminna varandra och våra kollegor, liksom studenterna, om att vara konsekventa med att kalla alla som går kursen för just studenter. Vi betonar att de är där för att gå en gemensam kurs som bygger på erfarenhetsutbyte och att tillsammans utveckla idéer för att bidra till utveckling av socialt arbete.

I början av kursen får alla studenter presentera sig och berätta om vad de vill bidra med i socialt arbete. Givetvis är det så att många av studenterna från brukarorganisationerna har mycket intressanta livshistorier att förmedla, men vi betonar att det är en gemensam kurs där allas personliga presentationer är viktiga. Stereotypa bilder av vad som kännetecknar en socionomstudent har utmanats av flera berättelser om egna erfarenheter av social utsatthet.

I PRINCIP ÄR DET OMÖJLIGT FÖR EN PERSON att representera ett generellt brukarperspektiv. När personer utifrån sina egna brukar erfarenheter förväntas representera andra än sig själva är risken stor för att förväntningarna inte går att uppfylla. Deras erfarenheter blir inte mindre intressanta, men det är viktigt att komma ihåg att upplevelser av samma problematik ofta skiljer sig åt mellan olika individer.

Vi anser givetvis ändå att man kan se möns-

ter mellan människor som är drabbade av olika samhällsproblem. Det utesluter inte heller att man genom att vara engagerad i en organisation kan företräda grupper som av olika skäl är marginaliserade och diskriminerade i samhället.

Vad vi är ute efter är att peka på betydelsen av att försöka åskådliggöra i vilka sammanhang som specifika erfarenheter är relevanta. Detta skulle kunna innebära att istället för att människor bär på en ospecificerad brukaridentitet, så skulle de kunna göra anspråk på att de har specifika erfarenheter som i vissa sammanhang kan tillföra viktig kunskap. På så sätt kan erfarenhetsbaserade kunskaper få ett högre värde i det sociala arbetets kunskapsutveckling.

cecilia.heule@soch.lu.se
arne.kristiansen@soch.lu.se

Cecilia Heule & Arne Kristiansen

är båda lärare och forskare vid Socialhögskolan i Lund.

LÄS VIDARE

Beresford, Peter (2005). "Service user". *Regressive or liberatory terminology? Disability and Society*, Vol. 4, 469-477.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2003). *I problembarnens tid: Förnuftets moraliska ordning*. Stockholm: Carlsson bokförlag.

Cowden, Stephen & Singh, Gurnam (2007) *The 'User': Friend, foe or fetish?: A critical exploration of user involvement in health and social care*, i *Critical Social Policy*, volume 27(1), Sage Publications, London.

Dahlberg, Magnus & Vedung, Evert (2001) *Demokrati och brukarutvärdering*. Lund: Studentlitteratur.

Heule, Cecilia & Arne Kristiansen (2011) *Språk och begrepp som mobiliserande eller stigmatiserande faktorer*. I Denvall, Verner, Cecilia Heule & Arne Kristiansen (red) (2011) *Social mobilisering. En utmaning för socialt arbete*. Lund: Gleerups.

Johansson, Håkan, Johansson, Linn & Scaramuzzino, Roberto (2011) *Mellan deltagande och inflytande: en kartläggning av brukarråd i Skånes kommuner*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet

Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer Nanna (2004) *Inledning: At skabe en klient, i Järvinen, Margaretha & Mik-Meyer, Nanna (red) At skabe en klient. Institutionelle identiteter i socialt arbejde*. Köpenhamn: Hans Reitzels Forlag.

Kristiansen, Arne (1999) *Fri från narkotika. Om kvinnor och män som har varit narkotikamissbrukare*. Umeå: Studier i socialt arbete nr 28, Institutionen för socialt arbete, Umeå universitet.

Kristiansen, Arne & Svensson, Bengt (2005) *En nedrustad narkomanvård ur brukarnas perspektiv*. Nordisk socialt arbeid nr 3 2005 (sid. 220-230).

Sundin, Bertil (1975) *Individ, institution, ideologi*. Stockholm: Aldus/Bonniers.

Gapmending-pedagogiken sprids genom nätverket PowerUs.

Ny pedagogik utmanar synen på socialt arbete

Ett europeiskt samarbete lärare emellan introducerar brukarmedverkan i utbildningen för socialarbetare.

Text: Cecilia Heule & Arne Kristiansen

Det finns få riktlinjer som skyndar på en utveckling mot att utsätta grupperns erfarenheter blir ett mer integrerat och återkommande inslag på utbildningarna för svenska socialarbetare. Det är upp till enskilda lärare att i den mån intresse finns bjuda in personliga kontakter för exempelvis föreläsningar eller temadagar.

PÅ SOCIALHÖGSKOLAN I LUND FINNS dock sedan 2005 ett långsiktigt och fördjupat samarbete med ett stort antal brukarorganisationer. Hittills har uppemot 350 socionomstudenter gått kurser tillsammans med närmare 150 personer från ett 40-tal olika brukarorganisationer.

Det intensiva samarbetet får konsekvenser för deltagarna på individnivå, men även på organisationsnivå. Under de kreativa proces-

ser då studenterna utvecklar samhällsprojekt över organisationsgränserna förändras en gränsdragning som annars kan tyckas ganska vattentät. Projektet har lett till ett ökat nätverkande och till nya idéer för de deltagande organisationerna, inte minst för Socialhögskolan i Lund.

Att socionomstudenterna utvecklar en ny syn på det sociala arbetets målgrupper och i högre utsträckning lär sig att arbeta tillsammans med dem är dock inte en helt okomplicerad process för studenterna. En glädje över nya insikter om möjligheter vid gemensamma insatser blandas med en bävan inför en framtida arbetssituation, där en utmanad gränsdragning gentemot brukarna sällan är särskilt praktiserad – eller ens önskvärd.

I syfte att stötta ett nödvändigt förändringsarbete både på Socialhögskolan, och i förlängningen i den sociala praktiken, har lärare som arbetat med Mobiliseringskursen i Lund startat ett internationellt nätverk med kolleger från andra länder som heter *PowerUs*. Inom ramen för *PowerUs* undersöks och prövas nya vägar att finna långsik-

tighet och systematik i en gemensam kunskapsutveckling för forskare, studenter, de yrkesverksamma socialarbetarna samt brukarnas organisationer.

DEN NORSKA UTVECKLINGEN har många likheter med den svenska. Mellan 2006 och 2011 finansierade den norska motsvarigheten till Sveriges socialtjänst projekt inom ramen för ett program som hette HUSK.

Syftet med HUSK var att förbättra tjänstekvaliteten ur ett brukarperspektiv. I projektet skulle jämställda partnerskap utvecklas mellan socialtjänst, brukarorganisationer och forskare/lärare inom socialt arbete.

Flera av dessa projekt har levt kvar efter programmets utgång och några av dem fanns representerade då ett nationellt nätverk bildades i Lillehammer i april 2012 mellan socialhögskolor för att främja brukarmedverkan och utbyta erfarenheter. Nätverket har skapats inom ramen för PowerUs, och har stöttats av svenska och brittiska kolleger.

Sedan 2009 finns en kurs på Lillehammer University College som liksom kursen i Lund integrerar studenter från olika brukarorganisationer med studenter från olika professionsutbildningar inom socialt arbete. Lärare från kursen är initiativtagare till det norska nätverket.

MEND THE GAP TAR KLIVET ÖVER OLIKHETER Pedagogiken som har spridits från Sverige till Norge, och som från år 2013 även kommer

att praktiseras på socialhögskolor i London och Durham i Storbritannien och i Köpenhamn har kommit att kallas *gapmending-pedagogik*. Namnet kommer från en lek med utropen "Mind the gap!" om gapet mellan vagn och plattform i Londons tunnelbana. Inom projektets nätverk har en logotyp utvecklats som liknar den brittiska tunnelbanans men som säger *Mend the gap*.

FOKUS PÅ INFLYTANDE I STORBRIANNIEN

Statliga myndigheter som utvärderar socialhögskolornas verksamheter i Norge och Sverige, och därmed naturligtvis bidrar till deras inriktning, har inte särskilt fokuserat på frågor om brukarmedverkan och brukarinflytande. Så har däremot varit fallet i Storbritannien.

I samband med en nationell omstrukturerings av utbildningarna av socialarbetare lyckades brukarnas organisationer – samlade under olika paraplyrörelser, exempelvis *Shaping Our Lives* – i samverkan med en av de ledande organisationerna för evidensrörelsen i Storbritannien, SCIE (*Social Institute for Excellence*), få till stånd en förändring. Inslag av brukarmedverkan och samverkan med brukarorganisationer har numera blivit ett "requirement" – en av bedömningskriterierna för att skolorna ska bli godkända utbildare. Företrädare för brukarnas organisationer sitter med i styrelsen för SCIE. Den ideella organisationen SCIE har tagit som sin uppgift att samla in, sammanfatta och för

praktiker presentera forskning om vad som fungerar i socialt arbete.

Peter Beresford, professor i socialt arbete på Brunell University i London, som också profilerar sig som representant för brukarna, har varit tongivande i genomförandet av dessa förändringar. Som ordförande för det nationella nätverket *Shaping our Lives* har han ansvarat för flera samverkans- och forskningsprojekt som fått nationell genomslagskraft. Beresford med kolleger är dock oroliga för att de framgångar de har rönt skall få bakslag i de stora nedskärningar som gjorts under den senaste ekonomiska krisen. De befärar ökade klyftor och minskade anslag under kommande år.

Peter Beresford är en av flera brittiska representanter som är med och bygger upp det internationella nätverket PowerUs.

cecilia.heule@soch.lu.se
arne.kristiansen@soch.lu.se

På **FORSA symposiet 2013** presenteras PowerUs, Mobiliseringskursen i Lund och brukarperspektivet inom utbildningen.

LÄS VIDARE

www.powerus.se & Facebook
www.shapingourlives.org.uk
www.soch.lu.se
www.forsa.nu
www.brukarmedverkan.se

ANNONS

Framtid utan kaos? för människor som ingen vill se

Vi hjälper dig som handläggare på kommunen eller inom den psykiatriska vården. Vi kan vara ett komplement eller det stöd ni behöver för att på sikt kunna hjälpa människor tillbaka till ett fungerande liv i samhället.

Hur är det möjligt?

Här ser vi till människor som samhället helst vill blunda för och hjälper dem till en framtid utan kaos. Vårt arbete visar att utveckling kan ske mot alla odds.

inagårdsmodellen®

- Daglig aktivitet
- Relationer & social träning
- Utveckling av intressen & fortbildning
- Tydlig struktur, dygnsrytm & hälsa
- Hög personaltäthet & adekvat medicinering
- Specialistkompetens
- Löpande kontakt med hemkommun & anhöriga

Besök vår nya hemsida!

Nu har vi lanserat vår nya hemsida där du som handläggare på kommunen, del av ett vårdteam eller anhörig kan få skräddarsydd information och vägledning. Läs mer på **www.inagarden.se**

Den 11-12 mars deltar vi på Psykiatridagarna i Stockholm. Besök oss där så kan vi berätta mer eller kontakta oss direkt. **www.inagarden.se** eller telefon: 0292-508 76.

inagården

Magi uppstår

När alla är med kan danskonst födas

Alla sorters kroppar – ju mer olika desto bättre. Det är Spinn's motto, Sveriges enda integrerade danskompani. Med rullstolsburna medlemmar på scenen måste dansarna tänka nytt.

Text: Helena Östlund

Bild: Ingmar Jernberg & Anders Fors

Alltihop började med att dansaren Veera Suvalo Grimberg såg en föreställning med det brittiska danskompaniet Candoco på Dansbiennalen 2006. Det ruskade om henne fullständigt.

– Jag hade aldrig sett en föreställning där man hade så olika kroppar. Det var något som hände med mina egna värderingar, det blev en mental kullerbytta. Det var fascinerande att jag blev så berörd och varför blev jag det? Det var tusen frågor som kom.

Candoco Dance Company är ett av världens första integrerade danskompanier och hälften av dansarna har någon form av fy-

sisk funktionsnedsättning. Veera gick och pratade med några av dem efter föreställningen, ville veta mer och frågade otåligt ”när kan jag komma?” Hon förstod efteråt att hon inte var den enda som reagerade så, Candoco får många förfrågningar från hela världen av människor som blir drabbade av deras danskonst.

Veera inbjöds att delta i en workshop sommaren därpå. Där träffade hon bland andra spanska Iris Bazal Castells och engelska Julie Cleves, båda rullstolsanvändare – och båda kom så småningom att bli medlemmar i Spinn.

De lämnade mig inte i fred med sina uttryck. De hade kommit så långt i sina egna processer och blev sådana förebilder. Jag bara gick runt, allting var så starkt och jag fick möta mina egna fördomar och rädslor.

Veera Suvalo Grimberg visste direkt att hon ville starta något liknande här hemma och idag drygt fem år senare är Spinn väl etablerat som det första svenska integrerade danskompaniet, baserat i Göteborg.

Soledad Howe, Emilia Wärff, Julie Cleves och Malin Rönnerman med Bazal Castells bakom sig tränar rytm, rörelse och uttryck.

Malin Rönnerman i föreställningen *Obscuro* av koreografen Favela Vera Ortiz.

Emilia Wärff är designer och dansare.

När vi träffas för första gången deltar Spinn i en workshop på dansscenen 3:e Våningen i Göteborg och ger oss föreställningen *Kurvatur*.

Två kroppar, den ena i svart klänning, den andra i beige. Två ryggar som vilar mot varandra, rör sig mot varandra och från varandra. Deras rörelser både speglar den andras – och tar sina egna vägar. Ömsom stillsamt,

ömsom intensivt. Emilia Wärff som sitter i rullstol flyttar sig ner på golvet och Malin Rönnerman följer efter. Till slut sitter båda på golvet tryggt lutande mot varandra och med ryggarna mot oss.

De två har skapat koreografin själva i ett gemensamt utforskande av rörelser. För Emilia Wärff fanns det inte på kartan att hon skulle kunna bli dansare. Hon dansade vis-

serligen balett som liten tjej, men drabbades av ett virus på ryggmärgen som femåring och har varit rullstolsburen sedan dess.

Men sommaren 2007 hade hon varit med en kompis och sett en dansföreställning på Stora Teatern under Göteborg Dans- och Teaterfestival. Efteråt behövde hon hjälp med att ta sig ner för den branta trappan.

– Jag frågade dem som stod närmast och

ANNONS

BILD: OLMO CALVO

PROVA GRATIS!

Tidningen Re:public skapar dokumentär journalistik om det som händer nu – i Sverige och världen. Om människor, kultur och samhällsfenomen som spelar roll.

Gå in på www.tidningen-republic.se/socialpolitik och skriv in namn och adress så får du vårt färskna marsnummer.

Passa på! Gäller endast t o m 31 mars.

Gratis för dig som läser Socialpolitik!

RE: PUBLIC

TIDNINGEN SOM KOMPLICERAR DIN VÄRLD

Veera Suvalo Grimberg fick Svenska teaterkritikernas pris 2012.

som såg starka och trevliga ut och det råkade vara Veera och hennes man, berättar Emilia.

Emilia och hennes kompis fortsatte sedan uppför Avenyn och när de hade kommit till nästa gatukorsning var det någon som ropade på henne. ”Ürsäkta, skulle du vara intresserad av dans på något mer sätt än som publik?” – det var Veera igen.

EMILIA TRODDE FÖRST ATT det handlade om hjälp med att formge marknadsföringsmaterial eftersom hon precis höll på att ta sin examen på designhögskolan HDK. Men Veera Suvalo Grimberg bjöd in henne till workshopen Lab Sweden tillsammans med dansare och andra intresserade – ett första försök att skapa en mötesplats i dans för människor både med och utan funktionshinder.

En tid efter workshopen frågade Veera om hon ville bli en av kompaniets fem dansare. Emilia blev förvånad, tänkte att det måste finnas någon som har mer erfarenhet. Men hon sa ja, det var ett erbjudande hon inte kunde missa. Hon har under de här åren sedan dess utforskat sin kropps och rullstolens gränser tillsammans med de andra dansarna.

– Hur kan man jobba tillsammans, vad kan rullstolarna kan ge för fördelar, hur långt kan vi tänja på gränserna? Ska jag som sittande kopiera det som normala dansare gör eller ska den normala dansaren kopiera min kropp? Kan Malins ben bli en förlängning av mina? Det var sådant som vi prövade.

Dansarna experimenterar tillsammans fram hur ett samspel kan fungera och resultatet blir något mer än om alla hade varit fullt funktionella. Emilia Wärfv kanske försöker härma med sina armar något som de gör andra med sina ben.

Hon påpekar att eftersom hennes kropp inte betar sig som andras kroppar - hon kan inte riktigt förutse hur den ska röra sig - så blir det spännande för de andra. Hon kan visa dagar uppleva att exempelvis den ena armen som hon inte har någon känsel i, är som

ett eget väsen som hon måste ta hand om.

Emilia konstaterar att hon har blivit starkare själsligt i och med att hon vågar använda kroppen och rösten på ett nytt sätt. Hon har också blivit starkare rent fysiskt och är mer inspirerad att ta hand om sin kropp. Tidigare var den så belastad av ryggoperationer, sjukhus och icke-fungerande rehabilitering.

– Arbetet i Spinn har förändrat mig, jag har aldrig förr arbetat så koncentrerat tillsammans med andra människor. Det blir en stark närvaro, man glömmar bort allt utanför.

Samtidigt har hon inte den verktygslåda

”Det icke passande har ofta valts bort inom dansen. Vad underbart om vi kan vända problemet till något som är rikt i stället!”

ur dansens värld som man får om man gått Kungliga balettskolan och dansat sedan man var barn och hon funderar på hur hon ska kunna utveckla sitt dansarspråk.

FÖR VEERA SUVALO GRIMBERG har det varit en spännande utmaning att starta ett danskompani. Hon kom tillbaka från den där första workshopen med Candoco i England helt uppfylld och gick till danskonsulenter i Västra Götalandsregionen och berättade. Tack vare stöd från regionen och Kulturrådet kunde hon sedan arrangera workshopen Lab Sweden med Candoco som medarrangör.

Under ett avslutande seminarium där folk från de stora scenerna, utbildningarna och bidragsgivarna var med, visade Veera ut sin hemliga dröm att starta ett svensk integrerat danskompani. Gör det, sade många, sök bidrag! Det gjorde hon – och fick pengar. Beskedet kom sommaren 2009 och kompaniet startade i mars 2010.

– Hur startar man ett kompani? Det var så himla spännande och samtidigt läskigt.

Vad vet man? Jag hade aldrig varit ledare på det sättet tidigare.

Veera ville inte kompromissa med det konstnärliga. Spinn får inte framstå som ett terapiprojekt, något tycka-synd-om. Hon ville också att dansarna skulle vara så olika som möjligt.

– Det har med mig själv att göra, eftersom jag råkar vara längre än andra. Det var inte passande och jag blev ofta bortvald – så har man tänkt inom dansen. Vad underbart om vi kan vända problemet till något som är rikt istället!

Under det första året hade dansarna fokus på att hitta varandra, bli starka och träna mångsidigt. De fick inspiration från yoga, bassängträning, massageterapi och olika nutida dans-tekniker och de övade i studion, testade, pratade och tittade på videos.

– Den tiden har en stor betydelse, vi lutar oss fortfarande mot den starka grunden.

Så småningom började de arbeta med dansföreställningar. Spinn turnerar just nu med föreställningen Hi-Hat Xpres med livemusik av slagverkskvartetten Kroumata. I vår ska de börja med ett nytt projekt.

Spinn har blivit något av ambassadörer för tillgänglighet. De är ofta de första danskonstnärer med funktionshinder som dyker upp på scener runt om i landet och lokalerna är sällan väl anpassade för rullstolar.

– Det kan bli häftiga möten med arrangörer när de märker att vi inte är rabiata eller skriker åt dem för att de inte har gjort fullständigt rätt. De kanske inte tror att det går, men vi vill bevisa motsatsen tillsammans. Man får vara väldigt, väldigt positiv.

Veera får ofta frågan: hur gör ni när ni dansar? Hon var själv väldigt försiktig i början när hon övade med dansare men funktionsnedsättning, var rädd att göra illa. Hon hade en sådan respekt att det gick till överdrift och fick till svar ”jag går inte sönder, jag säger

till när du passerar en gräns”.

– Svaret är att man ska kommunicera med varann och komma fram till hur man ska göra. När man kan landa i det kan danskonst födas och magi uppstå.

Veera Suvalo Grimberg tycker att det är roligt att vara ledare – och vill vara en lyhörd sådan. Hon har alltid älskat att bestämma och tror att det ligger i generna. Hon växte upp i Björneborg i Finland med en pappa som var teaterchef och har dansat sedan hon var sex år, först för teaterns balettlärare som också höll kvällskurser för barn. Hon hade en brun dräkt som mamma hade sytt, de andra hade roligare färger.

– Det handlade inte om någon frihet i dansen, inga kreativa inslag. Vi var som en minniarmé i kjolar.

På mellanstadiet började hon med jazzdans och det var något helt annat – där fanns mer utrymme. Hon hade aldrig funderat på dans som ett yrke, men under ett au-pair-år i USA träffade hon jazzdansläraren Greg som förändrade hennes sätt att se på saker och ting.

– Jag hade en känsla av att jag inte riktigt passade in i raden, att jag var för lång. Men han sa ”du är en sådan solist! Du ska lyftas fram, göra på ditt eget sätt”. Det hade aldrig någon sagt till mig tidigare.

Tillbaka i Finland sökte hon till Teaterhögskolans danslinje men kom inte in. Men pappa såg en pytteliten annons om audition för en skola i Göteborg, Performing Art School. Han sa: ”Du ska dit! Jag betalar resan”. Och där hamnade hon rätt. Veera har sedan dess sökt sig egna vägar inom dansen, ofta hamnat i annorlunda och spännande sammanhang.

Nu planerar hon för Spinnns framtid. De har precis fått medel för att fortsätta i tre år till.

– Nu har vi kommit dit att vi kan välja lite mer, bestämma vad vi vill satsa på och vad som inte passar in just nu. Ha en långsiktig konstnärlig planering.

Hon hoppas få med fler i teamet som jobbar med till exempel marknadsföring och publikarbete och vill engagera något större namn som koreograf. Skapa större trygghet för dansarna, med semester och annat och fortsätta jobba internationellt och vara med i olika nätverk.

För Emilia Wärff och de andra känns Spinn som ett barn som man vill ta hand om.

– Vi är alla lite kära i Spinn, säger hon.

helena@ostlundreportage.se

Spinn består av Malin Rönnerman, Emilia Wärff, Soledad Howe, Julie Cleves och Aloun Marchal, med Veera Suvalo Grimberg som konstnärlig ledare.

Veera Suvalo Grimberg fick svenska teaterkritikernas pris 2012 för sitt konstnärliga ledarskap av danskompaniet Spinn.
www.danskompanietspinn.se

Emilia Wärff är med i filmen
Att se bortom hindren:
www.filmateljjen.com

”...dansarna bjuder på härlig koreografi som ihop med musiken och den suggestiva ljussättning allkonstverk. (Norrländska Socialdemokraten)

”...bjuder på en maffig ljudbild.” (Norrbottenskuriren)

”...kreativitet och nyskapande nya konstellationer”

Hannes Edström in action.

ingen verkligen ger sinnebilden av ett

Hi-Hat Xpres

Turné med konst i absolut världsklass

När olikheter får komma till uttryck på ett kreativt sätt, bidrar mångfalden till mer dynamiskt konst – och samhälle.

Text: Hannes Edström

Bild: Peter Lloyd och Åsa Rosén

Det är nästan tomt på scenen när Anna dansar ut med sin permobil, efter hänger Malin med en hand i permobilens hörn, glidandes längs golvet, dansandes. Tillsammans har de skapat en unik och vacker bild. När de rör sig utmanar de varandra och oss andra genom att använda sina möjligheter på ett kreativt sätt.

I bakgrunden spelar *Kroumata* slagverksmusik, komponerat just för den här föreställningen. Det är full koncentration och alla ger sitt yttersta för att bidra till det bästa resultatet.

Det är repetition i projektet *Hi-Hat Xpres*. Vi är nio dansare, fyra från Spinn och fem från Sharemusics ensemble, samt fyra musiker som tillsammans med koreografen Veera Suvalo Grimberg och tonsättaren Nigel Osborne skapar gränsöverskridande scenkonst inför vår turné under 2013. Projektet drivs av kulturorganisationen *Share Music Sweden* med målet att främja möjligheterna för människor med funktionsnedsättning att kunna arbeta och utbilda sig inom konstområdet, samt att synliggöra deras scenkonst och på så sätt skapa förebilder.

Tanken som projektet bygger på är att människor med olika förutsättningar tillsammans skapar en grupp med unika möjligheter, där olikheterna blir just möjligheter och inte hinder. Det är ett sätt att se på vår verklighet som inte alltid är närvarande i samhället. Det känns ofta som att olikheter inte uppskattas, det är snarare något vi så långt det går försöker att måla över eller dölja. Jag tror inte att det är ett hållbart sätt att se på verkligheten. Om vi strävar

mot att världen ska se likadan ut kommer det inte att leda till en positiv utveckling, snarare tvärtom.

Genom projekt som just *Hi-Hat Xpres* kan vi låta oss utmanas och utveckla vårt sätt att möta världen, vilket har potentialen att skapa ett mer välmående och bättre fungerande samhälle. Människors olikheter får komma till uttryck på ett sätt som gör att mångfalden bidrar till ett mer dynamiskt och effektivt samhälle. Istället för att alla ska försöka utföra samma eller liknande sysslor kan våra individuella möjligheter bejakas och användas på ett bättre sätt, vilket leder till ett positivt utvecklingsklimat både på mikro- och makronivå, för individen och samhället.

DET HANDLAR ALLTSÅ OM så mycket mer än bara om oss, vi som är delaktiga i projektet. Vi kommer att nå ut till många med vår show och vårt budskap. Du kan själv vara med och uppleva hur olikheter är detsamma som möjligheter och vad som händer när världen möts på detta sätt. Det är just det som känns viktigt, att här finns chansen för dig som inte är medverkande att påverkas och utvecklas, så att vetenskapen om de fantastiska möjligheterna når ut till allmänheten.

Så gör en aktiv handling. Jag kan garantera att du inte kommer att bli besviken, det är konst i absolut världsklass.

hannez_84@hotmail.com

Hannes Edström är dansare i turnén *Hi-Hat Xpres*. Och en av deltagarna i SocialAktionens skrivarcirkel hösten 2012.

www.hihat.se (t ex turnéplan)
www.sharemusic.se
www.kroumata.se
www.danskompanietspinn.se
www.socialaktion.nu

Drömmen om ett annat Israel

Från ett försök att skapa ett klasslöst, jämlikt samhälle
har Israel utvecklats till en apartheidstat.
Från förintelsens folk till ett herrefolk.
När gick allt fel?

Som ung beundrade jag Israel. Att komma över förintelsen och skapa ett eget land. De som byggde landet var filosofer och intellektuella. Jag såg ett land som skulle förändra världen. Beviset på att rasismen var övervunnen.

Som tonåring läste jag Arthur Koesters *Tjuvar om natten*. Han beskrev i romanform hur judarna tog sig smygvägar till Palestina, köpte mark och började bygga ett idealsamhälle – ett socialt experiment grundat på allas lika värde. Han beskriver de tre samhällsformer som fanns i Palestina på 1930-talet: De engelska styresmännens koloniala klassamhälle, det arabiska klansamhället med kvinnlig underordning och primitiva rättsregler såsom blodshämnd och en allt överskuggande religion. Mot det ställer han det judiska försöket att skapa ett klasslöst, jämlikt samhälle på en kommunistisk grund obefläckad av Stalin.

Senare besökte jag Israel och möttes av ett unikt öppet samhälle. Okända människor öppnade dörrarna till sina hem. Vårdinstitutioner och skolor lät oss komma in i sina verksamheter bara vi knackade på. Allt visades och diskuterades utan förbehåll. Hotet om krig och terrorism var förvisso latent och ingick i men påverkade inte vardagen. Det var ett nybyggarland, föga sofistikerat, men med en energi och vitalitet som imponerade på en trött europé.

MEN NÄR GICK ALLT FEL? Hur kunde förintelsens folk bli herrefolk? Offer bli bödlar? Kanske var jag naiv som bortförklarade Haganahs och Sternligans våld. Kanske såg jag bara humanismen men inte maktanspråken hos de karismatiska ledarna Ben Gurion och Golda Meir. Kanske förändrades Israel när sabras tog över efter grundarna.

Successivt har icke-judiska medborgare fråntagits sina rättigheter. Palestina har ockuperats och utsatts för terror. Palestiniernas mark tas ifrån dem, de tvingas in i ghetton som i Gaza utan möjlighet att resa ut.

SOM DE FLESTA MODERNA kapitalistiska stater är Israel beroende av gästarbetare. De liksom asylsökande saknar alla rättigheter och kan utvisas när som helst. De "hotar landets judiska karaktär" som till exempel dagens inrikesminister uttalat. Beskyllningar om kriminalitet och falska papper påminner om Sverigedemokraternas vokabulär. Israels regering struntar i FN-resolutioner. Helt mot internationell rätt bordar man Ship to Gaza på internationellt vatten och skjuter ihjäl hjälparbetare. Israel har blivit en apartheidstat.

Ett folk som utsatts för så mycket rasism borde vara vaccinerat mot den. Men tyvärr är det inte så. Tvärtom bygger staten Israel på föreställningen om en egen ras, "det utvalda folket". Att judarna skulle härstamma från de tolv stammarna som

JAN MOLIN är författare och samhällsdebattör, medlem i SocialPolitiks redaktionskommitté.

utgjorde det judiska folket för 2 500 år sedan. Det är en myt som saknar all historisk relevans. Som just Koestler i *Den trettonde stammen* och den israeliske historikern Shlomo Sand visat finns ingen sådan ras- eller folkmässig bakgrund.

Judendomen omfattades av många grupper under tiden före Kristus och spreds i vida kretsar. Det kazariska riket i områdena kring Kaukasus i bland annat delar av nuvarande Ryssland, Ukraina, Georgien och Armenien antog på 700-talet e K judendomen som statsreligion. När riket föll samman inför olika asiatiska erövrare flydde delar av befolkningen och bildade de judiska grupperna i Östeuropa. Det måste vara historiens grövsta ironi att förintelsen bygger på en myt om judarna som en egen ras.

EFTER FÖRINTELSEN VAR ISRAEL vårt hopp, vår dröm. Men drömmar går sällan i uppfyllelse. Revansch och makt är starkare än förnuft och humanism. Israel låter som så många andra länder nationalismen gå ut över underkuvade och etniska minoriteter.

Och vad blev det av det radikala, socialistiska Israel? Det har ersatts av ett samhälle där en ortodox religion predikar ojämlikhet mellan könen och nedvärde-rar icke-judar. Politiken gentemot palestinierna präglas av samma hämndbegär som motiverade beduinernas primitiva blodshämnd. Skillnaden är bara att de ceremonier som då kunde upphäva blodshämnden nu saknas.

jan.r.molin@gmail.com

Arthur Koestler: *Tjuvar om natten* och *Den trettonde stammen*
Göran Rosenberg: *Det förlorade landet*
Shlomo Sand: *Skapandet av det judiska folket*

TEATER

Välja säte, och 12 andra sätt att förändra världen
Regi Frida Röhl
Regionteater Väst Uddevalla

Det börjar med Rosa Parks, som vägrar lämna sin plats i bussen till förmån för en vit man i Alabama 1955. Hon arresterades först, men det blev den tändande gnistan för den amerikanska medborgarrättsrörelsen, som växte sig stark under 60-talet.

I 12 ytterligare scener kring personer, situationer, tider då någon eller några tänkt självständigt och tagit ställning växer *Välja säte* – till en stimulerande, kaotisk, tokig, tänkvärd, kunnig och oerhört fartfylld resa genom upprorets möjligheter. Men utan revolutionsromantik. Röda armé-fraktionens avrättnings-ideologi presenteras med citat ur en svårsmält kamp-text. Däremot kan en protestaktion vara att sluta köpa vatten på flaskka... Snacka om spännvidd.

Pussy Riots? Yes alla känner till! Med *Tänk* i svart på ryggen vänder Jenny Nilsson sig om och har *Frihet* textat på den ena armen, *Jämlikhet* på magen och *Systerskap* på den andra armen. Raka tydliga bilder, i färg, form, utlevelse och inte minst en ljudbild med allt vad människa och dator kan vräka ut över sin publik.

Och fastän det går fort – i exemplet Jeanne d'Arc hinner vi reflektera över vilken bild vi egentligen får oss serverad genom århundradena. Det beror på vem som berättar och i vilket syfte.

Avsedd för högstadiet, men kan med behållning ses även av äldre. Alla hajar kanske inte allt, men har fått en hel del att fundera på. /MW

BÖCKER

Skitliv. Ungas villkor på en förändrad arbetsmarknad
redaktör Victor Bernhardt
Atlas förlag

En med rätta kritikerrosad antologi med bidrag av och om människor som tillhör den växande skara som ibland benämns "prekariatet" (efter "prekär" = otrygg, osäker).

Det handlar om unga, eller ganska unga, människor som saknar fotfäste på arbetsmarknaden, och ofta även på bostadsmarknaden. De som pendlar mellan korttidsviktariat, projektanställningar och arbetslöshet och som aldrig lyckas kvalificera sig för de generella socialförsäkringssystem som byggts upp under generationer men som idag eroderar allt snabbare i takt med att revorna i välfärden växer.

Några av skribenterna, som Katrine Kielos och Kent Werne, är etablerade journalister och författare, men de allra starkaste berättelserna är de som skrivits av de prekära själva. /SdV

The Precariat. The New Dangerous Class
Guy Standing
Bloomsbury

Att begreppet "prekariat" snabbt fått fotfäste i den samhällsvetenskapliga och samhällskritiska litteraturen är i hög grad den vänster-

radikale nationalekonomen Guy Standings förtjänst. Hans viktiga bok finns (ännu) inte på svenska, men jag hoppas den kommer snart. Boken är en grundlig analys av det fenomen som både filmen *Åta sova dö* och boken *Skitliv* illustrerar.

Överallt i de rika industriländerna, inte minst i Europa, ser vi en tendens till färre och färre fasta jobb och mer och mer prekära korttidsanställningar blandade med perioder av arbetslöshet.

Den europeiska arbetarrörelsen har, enligt Standing, helt försummat att organisera denna växande armé av otrygga människor fackligt och politiskt. Och vad värre är: den har knappast ens uppmärksammat vad som sker, och inte haft mycket att erbjuda.

Standings budskap är lika viktigt som olycksbådande: om inte vänstern förmår prestera något trovärdigt alternativ till dagens utveckling riskerar vi i stället att allehanda främlingsfientliga och hel- och halvfascistiska rörelser utnyttja detta vakuum. Vilket ju redan sker. /SdV

Om ras och vithet i det samtida Sverige

Red: Tobias Hübinette, Helena Hörnfeldt, Fataneh Farahani & René León Rosales
Mångkulturellt Centrum

En gedigen genomgång av den rasism som präglar dagens Sverige. Den blandar vetenskapliga analyser med korta berättelser ur "Mellanförskapet" – invandrare och adopterade med annat utseende. De vittnar om den vardagliga diskriminering och förakt som de ständigt utsätts för av oss majoritetssvenskar.

Några av forskarna tar upp mediehanteringen av *Centrum mot rasisms* uppmaning att bojkotta GB-glassen "Nogger Black".

Hätskheten – för att inte säga hatet – mot centret som inte bara bloggare utan även ledarskribenter gav uttryck för bekräftar att det finns en obearbetad men påtaglig rasism. Till skillnad från gamla kolonialmakter som England och Frankrike är vi inte medvetna om att den existerar. Det är sannolikt orsaken till att segregation och diskriminering är mer frekvent och påtaglig här än i andra länder i Europa.

Jag skulle önska att politiker och journalister läste boken. Kanske skulle de bli försiktigare med att beskriva Sverige som fritt från rasism och rent av inse att de själva bär på gamla rasistiska föreställningar. /JM

Du valde Sverige, en manual till ditt nya land
Niklas Törnlund, Rolf Beckman
Litografen

Det är viktigt för nyanlända att känna till den värdegrund som råder i det svenska samhället och de drivkrafter och den samhällsutveckling som ligger bakom.

I *Du valde Sverige* ges en ambitiös, kortfattad och lättläst introduktion om allt från Sveriges historia, om religion och religionsfrihet, lag och rätt, jämställdhet, ekonomi, trafik och körkort, vår syn på barn resp. vuxna, kulturliv och uppmuntran till kreativitet samt grundläggande tankar kring miljö.

Jag saknar lite mer fördjupning på vissa tunga avsnitt, men i övrigt är det ett bra upplägg; boken bjuder på viktig information.

Boken är tänkt som underlag för personal på boenden som arbetar med ensamkommande flyktingar, men är intressant läsning även för andra.

Bra som diskussionsunderlag kring vår gemensamma värdegrund och demokratiutveckling. /IC

I föreställningen *Välja säte...* på Regionteater Väst väcks ord som solidaritet och protest till liv. Härligt!

Kriget har inget kvinnligt ansikte
Svetlana Aleksejevitj
Ersats

En intervjubok om sovjetiska kvinnor som deltog i andra världskriget. Korta berättelser som ger en intensiv, konkret bild av kriget – död, döende och dödande. Tex hur en nybliven mor i en inringad partisangrupp dränker sitt snyftande barn för att gruppen inte skall bli upptäckt. Mitt i allt lidande, svält och umbäranden ges samtidigt vittnesmål om hjältemod och en allt övervinnande fosterlandskärlek.

Kvinnorna lever i männens värld, måste klippa av flätorna, ha långkalsonger i stället för trosor. Men ändå ger de uttryck för jordnära känslor och tankar som vi brukar kalla kvinnliga.

Boken är så gripande att jag bara förmår läsa i korta avsnitt. Alla som fascinerats av de nu så vanliga ”manliga” berättelserna om andra världskriget rekommenderar jag denna bok. Den ger en sannare bild av vad krig innebär. /JM

Hus i folkets tjänst
Barbro Larson & Eva Wernlid
Balkong

Hand i hand med folkhems- och demokratibygget skapades också offentliga mötesplatser, byggnader som var tillgängliga för alla och dessutom vackra. Att de också varit en viktig faktor för demokratins framväxt är nog lite bortglömt.

Barbro Larson, journalist och arkitekturskribent, och Eva Wernlid, fotograf, har rest landet runt och besökt femton olika ”hus i folkets tjänst”. Det är Folkets hus, kulturhus, teatrar, kyrkor, stadshus etc. Resultatet är en vacker och tillgänglig bok – precis som husen.

Kända arkitekter, formgivare och konstnärer skapade dem, många hade sin glansperiod på 50-talet. En del av de här folkhemsskönheterna lever idag ett lite liv i skymundan och har utsatts för mer eller mindre lyckade ansiktslyftningar.

Kiruna stadshus t ex har dragit turister sen det invigdes för 50 år sen. Nu ska det rivas och ett nytt byggas på mark som är säker för LKABs maskiner.

Kommers och konsumtion har tagit över som mötesplats på en del håll, som i Bodens Folkets hus där en butiksgalleria dragit in. Och i Stockholms Folkets hus – City Conference Center – ska en del av arbetarkonsten gallras ut. Det är nästan tragikomiskt att den öppenhet som var syfte och förutsättning för de här husen är ett säkerhetsproblem i dagens samhälle. /KM

Efter självmordet – vägen vidare
Kari Dyregrov, Einar Plyhn, Gudrun Dieserud
Gothia

Varje år tar nästan en miljon människor i världen sitt liv. Det gör självmord till en av de vanligaste dödsorsakerna, särskilt bland unga. Varje person beräknas efterlämna cirka tio närstående. Den här boken riktar sig till dem och till de personer som möter dem i sitt arbete.

Var och en måste hitta sin väg att hantera sin förlust, men boken ger många handfasta råd. Den tar upp vanliga sorge- och krisreaktioner. De efterlevande har olika behov och det finns lika många sätt att sörja på som det finns sörjande. Hand i hand med fördömandet av självmord går fördömandet av de efterlevande, även om stigmatiseringen minskat på senare år. Öppenhet är en viktig ”coping-strategi”, som främjar andras förmåga att hjälpa. De flesta efterlevande vill tidigt bli erbjudna stöd från proffs och de vill att stödet upprepas. Men hjälparna måste dra nytta av de efterlevandes egna resurser och ge hjälp till självhjälp i stället för att ”överbehandla”.

Barns och ungas situation får stort utrymme i boken. De riskerar att bli bortglömda i det kaos som uppstår vid ett självmord, men genom att hjälpa de vuxna efterlevande hjälper man också barnen.

Min enda invändning mot boken är dess fokusering på norska förhållanden. Det blir helt enkelt för många fotnoter om jämförelser med Sverige. /IO

Längre bort
Jonathan Franzen
Brombergs förlag

Franzens bok *Freedom*, en mastig krönika över en dysfunktionell amerikansk medelklassfamilj, blev en internationell succé av sålslan skadat slag. Jag läste Frihet när den kom ut på svenska häromåret och blev en aning besviken; så märkvärdig var den väl ändå inte?

Längre bort är vad som ibland lite nedsättande kallas ”klipp-

bok”, en samling uppsatser och funderingar av vilka de flesta varit publicerade tidigare i olika litterära tidskrifter. Den här boken gillar jag bättre. Boken spänner över allt från författarens ornitologiska nördighet, med en underhållande skildring av hans jakt på rara fåglar på en liten karg ö utanför Chile, till inspirerande essäer om böcker och författare som Franzen gillar extra mycket. Som läsare är det omöjligt att värja sig mot den kärlek till bra litteratur som Franzen förmedlar, och när besvikelsen över att ”Längre bort” är färdigläst vill man kuta iväg till närmsta bibliotek för att låna alla de nya böcker man fått lust att läsa. /SdV

Åldrandets gåta
Henrik Ennart
Ordfront

Vetenskapen som förlänger ditt liv är undertiteln. Och visst, är det intressant att följa forskningens mest hisnande visioner av månghundraåriga människor. Eller besöka de ”blå zooner” som hyser de allra äldsta på jorden nu levande, inspirerande pigga allihop. Lära sig hur man ska sköta sig för att våga ha deras rekord som mål.

Men jag blir samtidigt tämligen provocerad av att just Ordfront gett ut den här boken. Vetenskapen är ju också förförande entydig kring vad som skapar ohälsa och förkortad livstid: skillnader i levnadsförhållanden, utbildning, löner – även inom ett rikt land som Sverige. Det perspektivet bara fladdrar förbi mot slutet.

Nej, vi har läst det förut – motion, hälsosam mat, sömn och frånvaro av stress. Det gäller ju att ge världens folk förutsättningar till detta också! /MW

Flickan och skulden – en bok om samhällets syn på våldtäkt, ny utökad utgåva
Katarina Wennstam
Bonniers

När *Flickan och skulden* gavs ut 2002 var den en viktig injektion i den svenska våldtäktsdebatten. Katarina Wennstam satte fingret på en punkt i det svenska lagstiftningen, och i den allmänna diskussionen, där offret och inte förövaren tenderar att bli föremål för granskning.

Tio år har gått och viktiga förändringar i sexualbrottslagen har skett. Även om den reviderade versionen av boken, med 30 extra sidor, ger en tydlig fingervisning om en obegrädd troghet inom det svenska rättsväsendet och i allmänna attityder kring våldtäkter, där kvinnor kategoriseras som horor eller madonnor. Fortfarande finns berättelser om kvinnliga våldtäktsoffer som inte blir trodda eftersom

de burit alltför intagande spetsrosor, som kallas hora under en hel förhandling utan att någon reagerar, eller som förnedras till att under rättegången stå på alla fyra för att bevisa hur den anala våldtäkten gått. Att boken uppstår i en nyutgåva innebär förhoppningsvis att den när en ny generation läsar. /HMT

Gul utanpå
Patrik Lundberg
Rabén&Sjögren

Han kom från Korea som adoptivbarn, fick namnet Patrik Lundberg och blev kallad ”kinesjäväl” var och varannan dag. Var alltid tvungen att förhålla sig.

Han återvänder, hittar sina biologiska rötter och vi följer med likt i en roadmovie. Verkligheten stämmer dock inte med dokumenten. Och resan får ännu ett djup.

Det är nu berättelsen börjar stänga dörrar igen. De nyfunna biologiska föräldrarna försvinner snart in i samma tystnad/förnekelse som resten av hans koreanska familj förpassat dem till.

Läser och tänker på de yngre adopterade som i dag skälls för ”kinesjäväl”. Som regel utan dokument till sitt biologiska ursprung. Den här resan kan de inte göra. Men eftersom de kommer från Kina svider inte tillmålet mindre. Den dagliga svenska rasismen, inte minst bland barn och unga. /MW

Vi kom över havet
Julie Otsuka
Albert Bonniers

Med stor värme och en fantasitisk detaljrikedom nedtecknar Julie Otsuka historien om de japanska postorderfruarna som kom till den amerikanska västkusten på 1920-talet. Boken är ett slags kollektivroman där vi/några av oss/många av oss berättar om fantaserna på båtresan, besvikelsen vid ankomsten och det hårda livet i Amerika. Kvinnorna får arbeta under slavlika förhållanden och sova i hönshus och baracker. De kan inte språket och är helt utlämnade åt sina män.

De stora kulturskillnaderna beskrivs återkommande, ofta med en gnutta humor. De japanska kvinnorna får både lära sig hur man skalar en potatis och hur man blåser en rökring. Den nya generationen däremot, anpassar sig till de amerikanska förhållandena och vägrar använda ärpinnar, samt vräker ketchup över riset.

1941 anfaller Japan Pearl Harbour och livet för de japanska familjerna förändras drastiskt. ”Över en natt började våra grannar se anorlunda på oss.”

En vacker och tankvärd bok, som bör njutas i små portioner. /IO

FILM

Äta sova dö regi Gabriella Pichler

Guldbaggejuryn träffade helt rätt när de gav priset för bästa manus/regi/film till *Äta sova dö* och för bästa kvinnliga huvudroll till amatörskådespelaren Nermina Lukac.

Sällan har jag sett en film som skildrar en dyster verklighet – uppsägningar från en ganska trist arbetsplats och ständiga förödmjukelser i spåren av arbetslöshet – med en sådan värme och respekt.

Vissa scener, som när hurtiga s.k. jobb-coacher försöker pigga upp en grupp arbetslösa med beskäftiga och nedsättande klyschor, fastnar länge i minnet, liksom de kärleksfulla scenerna mellan huvudperson och hennes sjuka och arbetslöse far.

Någon "feel good"-film är det måhända inte. Men den styrka och sammanhållning som människorna utstrålar mitt i allt elände gör ändå att man går ut från biografen med både ett leende på läpparna och en vrede mot ett samhälle som behandlar sina människor på detta förnedrande sätt. /SdV

Göteborg International Film Festival 2013

Sverige ligger infruset. Några få timmars dagar. Ändå kan vi möta hela världen; glädje, fasor, gemenskap, elände, kärlek och död. I 450 filmer från 84 länder.

DOKUMENTÄRER

Godheten Stefan Jarl, Sverige

Stefan Jarl fortsätter att granska överheten och samhällsutvecklingen. Här intervjuar han kloka personer om hur finanskrisen gynnar de besuttna och låter oss andra stå för stälarna. I inlagda sketcher får Thommy Berggren sticka hål på pompösa och självgodade rikemän.

I dagens kvartalsekonomi och självgodhet är filmen en otidsenlig predikan med både hjärta och hjärna. En ropandes röst i öknen om människan som manipulerad men i grunden altruistisk.

My stolen Revolution Regi: Nahid Persson Sarvestani

En mycket stark, viktig och gripande dokumentär om några av alla de som fångslades och torterades i iranska fångelser. Nahid Persson söker upp de kamrater från den socialistiska rörelsen mot shahen som överlevt, i dag i landsflykt. Ett par

På Folkans visning mötte vi en av kvinnorna i *My Stolen Revolution*.

Saudiariabiens första långfilm *Den gröna cykeln* vann publikens val.

Anna Järvinen i en av de musikaliska pärlorna i *Ingen riktig finne*.

har använt konsten för att komma vidare; bilder säger mer än ord.

Filmen hade vunnit på lite mindre "My" dvs introvert spegling. Inget bör få ta fokus från styrkan i kvinnornas oerhörda och ofattbara berättelser. Och från att samma makt fångslar och torterar än idag.

Ingen riktig finne Regi: Mika Ronkainen

En "arbetskraftsinvandrare" och hans son, Tauno och Kai Latvala, ger sig av från Finland till Göteborg. Där bodde de på 60- och 70-talen. De återknyter och stämmer av, träffar kamrater som bor

kvar. De botaniserar i att tillhöra – och ändå inte. Var är hemma?

Kai är musiker och musiken ligger som arrangerade happenings i den födokumentära berättelsen. Helt oemotståndlig! Utsågs till bästa dokumentärfilm.

Te eller elektricitet Jerome Le Maire. Belgien/Marocko

Om en hur liten by i Atlasbergen får elektricitet och därmed del i det moderna samhället t ex tack vare reklam-tv. En vacker om än något seg film där människors inställning till modernitet och myndigheters inblandning i våra liv skildras i konkreta bilder.

SPELFILM

Den gröna cykeln (Wadja) Haifa Al Mansour. Saudiariabien/ Tyskland

En söt historia om en envis och trotsig flicka som använder vilka metoder som helst för att få en cykel. Den ger en träffande bild av ett totalt mansdominerat samhälle där kvinnans underordning är lika självklar som religionens förtryckande makt. Filmen förmedlar dock ett litet hopp om förändring genom flickans lyckade manipulationer. Och genom att – även om produktionen är tysk – regissören är från Saudiariabien och kvinna.

Jakten Thomas Vinterberg, Danmark

Vinterberg (*Festen*) återkommer med ett starkt drama om hur ett litet samhälle reagerar på ett misstänkt pedofilbrott. Ett påstående från en liten flicka får förödande konsekvenser för en lärare och hans familj. Snabbt skapas en mobb som fryser ut och misskandlar den utpekade. En högaktuell film – jämför t ex med nät-hatet – utomordentligt spelad av alla men särskilt av den lilla flickan och Mads Mikkelsen som förskollärare.

Den ovillige fundamentalisten Mira Nair. Indien/Pakistan/USA

Här möts Pakistan och USA i ett proffsigt filmat och spelat drama. En ung pakistansk gör karriär i näringslivet efter studier på Princeton. Men efter 11:e september blir han trakasserad av polis, CIA och vanliga amerikaner. Han återvänder och blir en populär lärare på universitetet i Lahore. Där blir han inblandad i en kidnappning och bli allt mer förstående för skterrorister. Filmen för en intelligent diskussion om grunderna till terrorism och USA:s inblandning i andra stater.

Dödslistan av Volker Schlöndorff. Frankrike/Tyskland

Schlöndorff (*Blecktrumman*, *Kartarina Blums förlorade beder* m fl) återkommer med en grym berättelse med verklighetsbakgrund om nazisternas hämnd för ett mord på en tysk officer i det ockuperade Frankrike.

En gisslan på hundra personer som skall skjutas väljs ut av franska myndigheter på tysk order. I parallella scener visas de dödsdömda och reaktionerna hos de tyska ockupanterna och de franska samarbetsmännen. Filmen lyckas ge en nyanserad bild av denna fasansfulla händelse. Utmärkt skådespeleri och – som var att vänta – regi.

Epilog av Amir Manor. Israel

Ett par i 80-årsåldern som varit med om att grunda den israeliska staten är vilsna i det moderna, kapitalistiska Tel Aviv. Mannens försök att återuppliva begreppet solidaritet i konkret form misslyckas och betraktas som dödfött. Filmen ger en realistisk bild både av åldrande och det förändrade israeliska samhället. En film med både humor och dödlighet allvar.

La Pirogue av Moussa Touré. Frankrike/Senegal

Unga afrikaner söker sig till Europa för att försörja sig och sina familjer. I detta täta drama ger sig trettio män och en kvinna ut i en liten båt – pirogen – från Senegal. Oväder och dålig utrustning stoppar färden och motorn stannar. Så småningom tar vatten och mat slut. Några överlever och plockas upp av spansk sjöräddning för att senare återföras till Senegal.

Vi kommer nära människorna och deras drömmar om ett bättre liv. Filmen föder också tankar om europeisk politik. Både den fiskepolitik som berövar de senegalesiska fiskarna deras levebröd och den flyktningpolitik som berövar dem möjligheten att komma till Europa.

Museum Hours Jem Cohen. Österrike/USA

I filmen träffas en museivaktmästare och en amerikansk besökare. Men deras samvaro är bara ett sätt att ge relief till den hyllning av konstmuseet som är filmens syfte. Den lugna och eftertänksamma miljön i *Kunsthistorisches Museum* i Wien ställs i kontrast till ett bullrigt och vulgärt Wien. Målningarna berättar om en annan verklighet. Främst blir filmen en hommage à Bruegel som ju visade dåtidens hela samhälle, inte bara kungligheter och kyrkans män.

Art is... the Permanent Revolution, Manfred Kirchheimer. USA

Dels en pedagogisk beskrivning av hur man gör konsttryck (träsnitt, kopparstick, tornål etc), dels en resumé av konst som är samhällskritisk. Vi får utomordentliga illustrationer av Goya, Käthe Kollwitz, Grosz och Dix. Men tyvärr stämmer inte filmens titel. Den samhällskritiska konsten är bara en bråkdel av all bildkonst.

Haute Cuisine Christian Vincent. Frankrike

Om tryffel, gåslever, anka och andra franska delikatesser. Omgärdad

och kylan tilltar. Avvisar hjälp från andra. Men samvetskväligen hinner i kapp Maria. Mitt i natten beger hon sig ut och letar efter honom.

En film om desperation, uttrötning, och medmänsklighet i vardagens hårda realiteter i Uruguay.

In house (Casadentro) Joanna Lombardi, Peru

Till Pilars stundande 81-årsdag kommer dottern Patricia och barnbarnet med sin man och nyfödda bebis. Men för Pilar rör sig universum totalt runt hunden Tuna. Försök till samtal avbryts till förmån för Tuna och Pilar lämnar alla situationer med ett inävt leende

Mången festivalbesökare lär sig likt Folke åka spårvagn i Göteborg.

av en historia om en kvinna från Perigord som får jobbet som kock åt presidenten. Storyn där hon mobbas av machogänget i köket är bara en förevändning för att låta henne laga mat åt den lycklige presidenten. Minst lika vackra matbilder som i våra kokböcker. Se den inte hungrig!

The delay (La demora) Rodrigo Plá Uruguay/Mexiko/Frankrike

Maria får nog. Hon är ensamstående med tre barn, arbetar hemma som sömmerska, hör rykten om neddragningar, och har dessutom sin gamla pappa Augustin att ta hand om. Han sover på bäddsoffan och blir alltmer förvirrad.

Efter att ha nekats plats på ett boende för hemlösa äldre lämnar Maria helt sonika pappan på torget. Han sitter troget där, timme efter timme medan mörkret faller

och går till hunden. Patricia får alltså svårare att kontrollera sin frustration i att bli bortvald, vilket man förstärker att hon blivit hela livet.

I huset på den peruanska landsbygden som ekar av kontaktlöshet härskar hushållerskan som domerar med den yngre tjänsteflickan, den enda som verkar se Pilars sorg. Svårt och vemodigt.

Fair sex /Les manèges humains Martin Laroche, Kanada

Alice går på filmskola och jobbar på tivoli. Chefen ber henne att dokumentera tivolitillvaron. Hon filmar: arbetandet och festandet. Hon intervjuar sina kolleger. Berättar om dem, deras personligheter, liv och sexliv. Så uppstår en situation med en kollega som Alice känner sig dragen till. Det leder till att Alice berättar om sig själv framför kameran. Som fyraåring blev hon könsstympad. Nu är hon 25, har

gått med massor av killar men aldrig legat med någon. Under några smärtsamma scener när hon försöker öppna sig själv och övertalar en äldre kollega att deflorera henne, är det flera i publiken som gråter högljutt. En fiktiv dokumentär i grälla tivolifärger om ett allvarligt och laddat ämne som borde användas i utbildning och som politisk brandfackla.

UNNDVIK:

Goltzius and the Pelikan Company av Peter Greenaway. Nederländerna m fl

Ett teatersällskap uppför pornografiska scener ur Gamla Testamentet hos en furste. Skörlevnad, incest, nekrofil, tortyr. Trots intensivt skådespeleri och flödande bildfantasi så griper inte bilderna. För mycket ytliga effekter.

A Liars Autobiography: The Untrue Story of Monty Python's Graham Chapman av Bill Jones, Ben Timlett, Jeff Simpson. GB

En berättelse om Graham Chapmans liv som skulle vara rolig. Det är den inte. Inte ett skratt från publiken. Glöm den och se Monty Python på dvd eller i tv.

BARNBOK

Folke åker spårvagn Text: Kerstin Ödman Bild: Johan Andreasson Sixtiam

Känner mig som Folke – sådär tre. Nästan som jag minns det. Spännande. Och vagnen heter – Lasse Dahlquist. Lisa ska fylla år; Folke och hans mamma åker 5:an in till stan för att köpa present. "Bilen slukar bara en massa bensin", säger mamma. Det börjar någonstans på Hisingssidan. Och Folke får lära sig. Som att den stora röda knappen till vänster om föraren heter skenbroms med väldig bromskraft.

Att vagnen bara kan köra framåt eller stanna – det vet Folke redan. Med presenten i högsta hugg händer det även saker på vägen hem. Men det fixar fotbollsmålvakten... På 32 sidor får man lära sig mycket. Med fina, glada bilder. Vad Lisa får av Folke? Det står i boken. Men den har en väldig – stuns. /ÖL

RECENSENTER: Helena Bjerkelius, Isabella Canow, Stefan deVylder, Örn Lindstrand, Jan Molin, Kari Molin, Hannah Mälarborn Thiseus, Ingemo Orstadius, Maria Wallin.

Läs fler recensioner på:
www.socialpolitik.com

Behandlingsfamilj - alternativ till institution

När barnet trivs i sitt sammanhang...

...blir världen begriplig, hanterbar och meningsfull

Tjust behandlingsfamiljer erbjuder socialtjänsten en helhetslösning som ger barn och unga möjlighet för växt och utveckling.

Vår styrka är tillgången till och förmågan att samla de nödvändiga professionerna i samverkan, med utgångspunkt i barnets behov.

Att bo och få omsorg hos Tjust behandlingsfamiljer är att leva ett tryggt vardagsliv, med stabila och nära relationer i behandlingsfamiljens egen hemmiljö. Familjen utgör basen i vardagen.

För professionell vård, utredning, vägledning och stöttning finns ett arbetslag bestående av psykologer, psykoterapeuter, socialpedagoger och socionomer med flera. Alla finns i behandlingsfamiljens närhet. Utifrån barnets eller ungdomens behov formas ett fungerande liv där nya möjligheter växer fram. Det kan finnas behov av att få stöd i skolgången liksom hjälp med att utveckla intressen som ger glädje och bygger självförtroende. Ett annat behov kan vara att gå i psykoterapi.

Hör av dig så får du veta mer!

Tjust Behandlingsfamiljer

Behandlar - Handleder - Utbildar

0490-343 46

Tjust behandlingsfamiljer AB Ängalundsgatan 1B 593 35 Västervik Tfn: 0490-343 46 Fax: 0490-943 10
E-post: info@tjustbehandlingsfamiljer.se Hemsida: www.tjustbehandlingsfamiljer.se

*Å då tog jag björnen och
hiva han i ån ...*

Pågående missbruk – inget hinder

Attendo Individ och Familjs omsorgsboenden von Bahr, Eken och Gamlebo, erbjuder omvårdnad och sjukvård åt hemlösa, äldre kvinnor och män med långvariga missbruksproblem. Omsorgen är utformad för att även ge de boende stöd och hjälp under deras missbruksperioder.

Ring oss på Attendo Individ och Familj: 020 40 37 00. Ett samtal räcker.
Du kan också läsa mer om våra insatser på www.attendo.se/beroende.

